

Asumisneuvonta Suomessa 2023

**Jeremias Kortelainen, Nella Koivula,
Taru Aihinen, Olli Oosi & Tiina Irjala**

Asumisneuvonta Suomessa 2023

Owal Group Oy
Kortelainen Jeremias
Koivula Nella
Aihinen Taru
Oosi Olli
Irjala Tiina

2024

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA)

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus raportteja I | 2024
Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA)

Taitto: PunaMusta Oy

Julkaisu on saatavana myös internetistä:
www.ara.fi/julkaisut

2024

ISBN 978-952-7552-01-8 (PDF)
ISSN 1797-5514 (verkkokj.)

ESIPUHE

Asumisneuvontatyötä on sinnikkäästi viety eteenpäin jo useiden vuosien ajan. Viime vuosina toimintaympäristö on muuttunut yllättävänkin paljon, ja muutokset tuskin loppuvat tähän. On aika päivittää viiden vuoden takainen tilannekuva asumisneuvonnan valtakunnallisesta tilasta Suomessa.

Verrattuna aikaisempaan, vuonna 2019 julkaistuun Asumisneuvonta Suomessa -selvitykseen, asumisneuvontaa tarjotaan nyt useammalla paikkakunnalla ja laajemmalle asiakaskunnalle. Viidessä vuodessa ymmärrys asumisneuvonnasta on selvästi lisääntynyt, ja kuten avustustoiminnassakin olemme huomanneet, yhä useammalla paikkakunnalla on huomattu tarve asumisneuvonnalle. Asumisneuvonnan vahvuudet ovat säilyneet: joustavuus, asiakaslähtöisyys, verkostojen hyödyntäminen ja sillanrakentajan roolissa toimiminen mainitaan edelleen useasti, kun asumisneuvonnasta on puhe. Ennen kaikkea asumisneuvonnan vahvuus on sen tekijöissä: asumisneuvojissa. Työ on haastavaa, osaamista tarvitaan monella osa-alueella ja asukkaiden haasteet eivät suinkaan ole vähenemässä. Asumisneuvojat tavoittaa nopeasti ja avun saa aina, niin pieniin kuin suurempiinkin kriiseihin.

Selvitykseen saatiin yli 500 vastausta kunnista, vuokratyöyhtiöistä, hyvinvointialueilta ja järjestöistä. Olemme todella kiitollisia jokaisesta vastauksesta – ne muodostivat runsaan ja kattavan aineiston, jonka ansiosta asumisneuvonnasta saatiin piirrettyä tarkka ja monipuolinen tilannekuva!

Kiitos Owal Groupille sujuvasta yhteistyöstä ja ympäristöministeriön lainsäädäntöneuvos Matleena Haapalalle ja Kuntaliiton erityisasiantuntija Laura Hassille selvityksen ohjausryhmään osallistumisesta. Olemme iloisia, että ympäristöministeriö ja Kuntaliitto jakavat näkemyksemme asumisneuvonnan tärkeydestä. Erityinen kiitos kuuluu lisäksi Aran johdolle, joka on nähnyt asumisneuvontatyön tärkeyden ja tarpeen sen kehittämiseksi ja levittämiseksi, ja on turvannut viraston resurssin tähän tärkeään tehtävään.

Helsingissä, Orimattilassa ja Turussa 9.1.2024,
Vilja Kamppila, Sina Rasilainen ja Mirka Järvinen
Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus Ara

SISÄLLYS

Esipuhe	3
I Johdanto	7
1.1 Selvityksen kohde ja tavoitteet	7
1.2 Asumisneuvonnan tausta	10
2 Asumisneuvonnan nykytila	13
2.1 Kyselyn toteutus	13
2.2 Asumisneuvonnan saatavuus	15
2.3 Asumisneuvonnan organisointi ja asumisneuvojen määrä	18
2.4 Asumisneuvonnan sisältö	22
2.5 Asumiseen liittyvä neuvonta osana vuokratoyhtiöiden toimintaa	25
2.6 Asumiseen liittyvä neuvonta osana sosiaalipalveluita	27
2.7 Asumisneuvonta osana järjestöjen työtä	28
3 Muutokset asumisneuvonnassa	32
3.1 Lainsäädännön vaikutukset	32
3.2 Toimintaympäristön muutokset ja asumisneuvonnan hyödyt	36
4 Johtopäätökset ja vaikuttavuuden vahvistaminen	41
4.1 Johtopäätökset	41
4.2 Vaikuttavuuden vahvistaminen	42
4.3 Reflektio seurannan kehittämiseksi	44
Lähteet	46
Liitteet	48
4.4 Liite 1. Haastatellut organisaatiot	48
4.5 Liite 2. Kyselyrunko	49
4.6 Liite 3. Kyselyn taustakysymysten jakaumat	57

1 Johdanto

Tässä luvussa kuvataan selvityksen tausta ja arvioinnin kohde sekä esitellään arvioinnin toteutus ja keskeiset aineistot.

1.1

Selvityksen kohde ja tavoitteet

Asumisneuvonnalla tarkoitetaan työtä, jonka tavoitteena on asumisen turvaaminen ennaltaehkäisemällä ja ratkaisemalla asumisen ongelmia sekä opastamalla asumiseen liittyvissä asioissa. Aikaisemmissa selvityksissä asumisneuvonnan on todettu olevan tehokas keino ennaltaehkäistä asunnottomuutta ja vähentää vuokratvelkojen, asumisen häiriöiden ja häätöjen määrää, sillä sen avulla asumisen ongelmiin voidaan puuttua varhaisessa vaiheessa¹. Asumisneuvonnalla on tärkeä rooli myös asuinviihtyvyyden edistämisessä ja se on kustannustehokas tapa saavuttaa taloudellisia hyötyjä kunnille, vuokratiloyhtiöille ja valtioille.

Selvityksessä tarkastellaan asumisneuvonnan tilannekuvaa Suomessa vuonna 2023. Selvityksen tarkoituksena on päivittää vuoden 2019 Asumisneuvonta Suomessa -raportin havaintoja² ja koota ajantasaista tietoa etenkin muuttuneiden toimintaympäristöjen, työn sisällön ja kohderyhmien näkökulmasta. Toteutus on vertailukelpoisuuden säilyttämiseksi suunniteltu suhteessa edelliseen kyselymuotoiseen kartoitukseen. Toimintaympäristö on kuitenkin muuttunut erityisesti hyvinvointialueiden käynnistymisen ja lainsäädännön osalta. Lisäksi ajankohtaiset ilmiöt näkyvät asumisneuvonnan tarpeessa.

Tiedonkeruun lähtökohtana on ollut selvittää Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (Ara) tukemaa ja avustuksen ehtoja sisällöltään vastaava asumisneuvonta. Tämän lisäksi samalla tiedonkeruulla on ollut mahdollista kartoittaa myös muita vastaavia palveluita, jotka eivät vastaa täysin Aran määritelmää asumisneuvonnasta.

Selvitystehtävä jakautuu neljään teemaan:

1. Mahdollisimman objektiivinen kokonaiskuva asumisneuvonnan tämän hetken tilanteesta
2. Asukkaiden ajankohtaiset haasteet
3. Uuden lainsäädännön vaikutukset
4. Johtopäätökset ja suositukset

Selvitystä ohjaavia kysymyksiä on havainnollistettu taulukossa 1.

¹ esim. Oosi ym., 2019; Aihinen ym., 2023.

² Oosi ym., 2019.

Taulukko 1. Selvityksen kysymykset

Teema	Tavoite/kysymykset
1. Kokonaiskuva asumisneuvonnasta	- Miten monessa kunnassa toteutetaan Aran määritelmän mukaista asumisneuvontapalvelua, joko Aran avustuksella tai ilman avustusta? - Miten asumisneuvonta on organisoitunut? Missä organisaatioissa asumisneuvojat työskentelevät? - Mitkä tahot tuottavat asumisneuvontaa kunnan alueella (esim. vuokrataloyhtiö, järjestö, säätiö, kunta itse) joko itsenäisesti tai ostopalveluna kunnalle? - Millä resursseilla asumisneuvontaa toteutetaan (htv, koulutus, nimike)?
2. Asukkaiden ajankohtaiset haasteet	- Mitä asumisneuvojan työnkuvaan kuuluu tällä hetkellä? - Miten asumiseen liittyvä talousneuvonta (ja talousongelmiin liittyvä verkostotyö) näkyy osana asumisneuvojan työtä? - Mitkä ovat yleisimmät syyt asumisneuvontaan hakeutumiselle?
3. Uuden lainsäädännön vaikutukset	- Keille asumisneuvontaa tarjotaan? - Miten eri asumismuodot ovat edustettuina asumisneuvonnan asiakkaissa (ara-vuokra-asukkaiden lisäksi muut vuokra-asukkaat, asumisoikeusasukkaat, omistusasujat) - Onko erityisiä kohderyhmiä (esim. ikääntyneet, maahanmuuttajat, nuoret)?
4. Johtopäätökset ja suositukset	- Miten asumisneuvonnan laajentuminen on edennyt? - Onko tunnistettu uusia haasteita organisoitumisessa? Millaisilla keinoilla näitä on voitu hallita? - Mitä hyviä käytäntöjä tai toimintamalleja aineistosta nousee? - Suosituks: Millä keinoin vaikuttavuutta voisi edelleen vahvistaa?

Asumisneuvonnan käsitteestä

Tässä selvityksessä päähuomio kohdentuu asumisneuvontaan, joka voisi sisältönsä perusteella saada laissa tarkoitettua avustusta asumisneuvonnan tukemiseksi. Laissa asumisneuvonnan tuesta kunnille vuosina 2023–2027 todetaan, että asumisneuvonnalla ehkäistään asumisen ongelmia ja turvataan asumisen jatkuvuutta. Asumisneuvonta suunnataan kaikille asukkaille asunnon hallintaperusteesta riippumatta. Laissa asumisneuvonnan sisällöiksi määritellään

1. asumiseen liittyvä talousneuvonta,
2. asumisen häiriöihin liittyvä neuvonta,
3. asunnon ylläpitoon liittyvä neuvonta,
4. asumisen turvaamiseen liittyvä muu neuvonta,
5. asukkaan ohjaaminen muiden palveluiden piiriin,
6. asumisneuvonnan suunnittelu ja muu kehittäminen.³

³ Laki asumisneuvonnan tuesta kunnille vuosina 2023–2027, 2022/1036.

Selvityksen kyselyssä vastaajia pyydettiin asemoimaan mahdollisesti toteuttamansa asumisneuvonta suhteessa lainsäädännössä tarkoitettuun määritelmään:

”Asumisneuvonnalla tarkoitetaan työtä, jonka tavoitteena on asumisen turvaaminen ennaltaehkäisemällä ja ratkaisemalla asumisen ongelmia sekä opastamalla asumiseen liittyvissä asioissa. Tavoitteena on mm. vuokravelkojen, asumisen häiriöiden ja häätöjen vähentäminen. Asumisneuvoja voi auttaa esimerkiksi häätöuhkatilanteissa, vuokratähtien selvittelyssä tai asunnon hakemisessa. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (Ara) on vuodesta 2009 myöntänyt avustusta asumisneuvontatoimintaan. Aran avustusta saavaan asumisneuvontatoimintaan eivät kuulu esimerkiksi kotona asumisen tukeminen arjen toiminnoissa, sosiaalityön perustyöhön kuuluva asumisen ohjaus tai usein erityisryhmille kohdistettu asumisohjaus asumisen käytäntöihin.

Asumisneuvonnan toteuttamiseen ja kehittämiseen voi saada ARAn myöntämää avustusta seuraaviin sisältöihin:

- asumiseen liittyvä talousneuvonta,*
- asumisen häiriöihin tai asunnon ylläpitoon liittyvä neuvonta,*
- muu asumisen turvaamiseen liittyvä neuvonta,*
- asukkaan ohjaaminen muiden palvelujen piiriin ja*
- asumisneuvonnan suunnittelu ja muu kehittäminen.”*

Tässä raportissa Aran määritelmän mukaisella asumisneuvonnalla tarkoitetaan yllä esitettyyn kuvaukseen kytkettyä asumisneuvontaa, erotuksena osin samoja elementtejä sisältävästä vuokraloyhtiöiden, sosiaalipalveluiden tai järjestöjen tarjoamasta asumisen tuesta.

Menetelmät ja aineistot

Selvityksessä hyödynnettiin useita tiedonkeruu- ja analyysimenetelmiä.

- **Dokumenttianalyysissa** hyödynnettiin dokumenttiaineistoja sekä koottiin myöhempien työvaiheiden tueksi taustatietoa asumisneuvonnasta. Dokumenttiaineistoihin sisältyivät asumisneuvontaa koskeva ohjeistus, lainsäädäntö sekä myönnettyjen avustuksien hakemukset ja seurantadokumentit sekä aikaisemmat tutkimukset ja selvitykset.
- **Taustoittavilla asiantuntijahaastatteluilla** kerättiin tietoa asumisneuvonnan organisoitumisesta ja nykytilasta syventämään dokumenttianalyysiä.
- Arvioinnissa toteutettiin **sähköinen tietopyyntö** kunnille, hyvinvointialueille, vuokraloyhteisöille ja järjestöille. Tietopyyntö sisälsi kysymyksiä asumisneuvonnan organisoitumisesta, tilannekuvasta ja kehittämistarpeista. Vastauksia saatiin yhteensä 521 kappaletta. Vastauksia kerättiin yksittäisten henkilöiden tasolla, mutta havainnot analysoitiin pääosin kuntatasolla. Kyselyaineistosta muodostettiin analyysivaiheessa kutakin kuntaa mahdollisimman hyvin edustavia case-tyyppisiä kokonaisvastauksia, joiden pohjalta analyysija toteutettiin erilaisia rajoituksia hyödyntäen. Vastausten analyysissa ja koonnissa hyödynnettiin myös muita tietolähteitä. Lopputuloksena oli siis jokaisesta vastanneesta kunnasta tai toimijasta muodostettu tilannekuva, joiden pohjalta analyysit toteutettiin kokonaisuutena. Kyselyvastaajien taustatiedot on kuvattu raportin liitteissä. Mielipidekysymyksien tulokset pohjautuvat koko kyselyaineistoon.
- Muiden tiedonkeruu- ja analyysimenetelmien pohjalta koottiin tietopohjan **kokonaisanalyysi**, jossa vedettiin yhteen eri tiedonkeruuvaiheet, vertailtiin tilannetta aikaisempaan vuoden 2019 selvitykseen sekä analysoitiin lainsäädännön ja toimintaympäristön vaikutuksia selvityksen havaintoihin ja todetuihin muutoksiin.

Asumisneuvonnan tausta

Asumisneuvonnan tilaa on selvitetty aiemmin vuonna 2019 Asumisneuvonta Suomessa -selvityksessä⁴. Aikaisemman selvityksen mukaan asumisneuvontaa järjestivät kuntien sosiaali- ja terveystalvet tai hyvinvointipalvelut sekä asuntotoimet, kuntien kiinteistöyhtiöt, valtakunnalliset vuokratyöyhtiöt ja järjestöt. Tuolloin Aran määrittelyä vastaavaa asumisen turvaamiseen tähtäävää asumissosiaalista työtä tarjottiin ainakin 54 kunnassa⁵. Eniten asumisneuvontaa tekeviä työntekijöitä oli suurissa kaupungeissa. Asumisneuvonta sijoittui noin puolessa neuvontapalvelua järjestävistä kunnista kiinteistöyhtiön tai asuntotoimen yhteyteen. Tuolloin, sosiaali- ja terveystalvet ollessa vielä kuntien vastuulla, asumisneuvonta oli sijoitettu sosiaali- ja terveystalvetuihin vähintään osittain vajaan kolmanneksessa kunnista. Sijoituspaikka vaikutti siihen, keille kaikille asumisneuvontaa on tarjolla. Asumisneuvontaa tarjottiin joko kaikille kunnan asukkaille tai vain yksittäisten kiinteistöyhtiöiden tai järjestöjen asukkaille organisointimallista ja asumisneuvonnan hallinnollisesta sijoittumisesta riippuen.

Aiemman selvityksen mukaan asumisneuvontaa ei tarjottu kaikissa kunnissa lainkaan tai riittävästi ja sen rahoitusperusta oli epävarmaa⁶. Yhtenä selvityksen johtopäätöksenä oli, että asumisneuvontaa tulisi olla enemmän saatavilla ja se tulisi kohdentaa laajemmin kaikille kuntalaisille, sillä tällä hetkellä asumisneuvonta kohdistuu kaupungista riippuen eri kohderyhmiin. Asumisneuvonnan saatavuuden lisäämiselle tunnistettiin erityinen tarve yksityisessä vuokra-asuntokannassa ja omistusasuntokannassa, sillä selvityksessä toteutetun kyselyn mukaan asumisneuvonta kohdentui pääsääntöisesti kuntien kiinteistöyhtiöiden tai sosiaalihuollon asiakkaisiin. Lisäksi asumisneuvonnan vaikutuksia tulisi selvityksen perusteella seurata ja dokumentoida systemaattisemmin. Myös asumisneuvonnan markkinointiin ja viestintään tulisi kiinnittää enemmän huomiota ja talousnäkökulma olisi syytä nivota entistä vahvemmin osaksi asumisneuvontaa^{7 8}.

Asumisneuvonnan erilaiset järjestämistavat aiheuttavat haasteita asumisneuvonnan sisällön ja käsitteiden määrittelylle. Lisäksi sen sijoittuminen asumisen palveluiden ja sosiaalipalveluiden välimaastoon voi vaikeuttaa järjestämistalvetiden jakamista. Aikaisemman selvityksen mukaan asumisneuvonnan toiminnan edellytyksenä onkin asunto- ja sosiaalisektorin välinen yhteistyö ja verkostomainen työskentelytapa, jossa asumisneuvonta toimii siltana eri palveluiden välillä. Verkostomainen rakenne edellyttää erilaisten toimijoiden tiivistä yhteistyötä ja ymmärrystä asumisneuvonnan hyödyistä sekä jaettua rahoitusvastuuta, jolla varmistetaan eri osapuolten sitoutuminen asumisneuvonnan käytännön toteuttamiseen.

Asumisneuvonnan toimintaympäristö muuttui kuntien sosiaalipalveluiden siirtyessä hyvinvointialueille vuoden 2023 alussa. Uudistus tuo suuria muutoksia asumisneuvonnan järjestämiselle, sillä kuntien sosiaali- ja terveystalvetuissa aikaisemmin järjestetyt asumisneuvontapalvelut siirtyivät monissa kunnissa hyvinvointialueiden vastuulle tai muiden toimijoiden tai toimialojen vastuulle. Muutoksella voi olla heikentäviä vaikutuksia asumisneuvonnan ja maakunnan muiden sosiaalipalveluiden väliselle yhteistyölle. Selvityksessä tarkastellaan, millaisia vaikutuksia toimintaympäristön muutoksella on ollut asumisneuvonnan järjestämiselle. Lisäksi yhteiskunnalliset kehityskulut, kuten kohtuuhintaisten asuntojen saatavuus tai sosiaaliturvan taso, vaikuttavat neuvonnan tarpeeseen ja kohdentumiseen. Asumisneuvonnan tarve

⁴ Oosi ym. 2019.

⁵ Silloinen kysymysmuotoilu.

⁶ Oosi ym. 2019.

⁷ Oosi ym. 2019.

⁸ Asuminen ja talousongelmat: https://www.ara.fi/fi-FI/Ohjelmat/Asumisneuvonnan_laajentaminen_ja_kehittaminen/Asuminen_ja_talousongelmat

on jo nyt korostunut inflaation ja elinkustannusten nousun seurauksesta. Viimeisimpien tilastojen perusteella vireille tulleet hädät sekä vuokravelkoihin liittyvät maksuvaikeudet ovat jo lisääntyneet. Tämä lisää tarvetta asumisneuvonnalle myös tuetun asuntokannan ulkopuolella, sillä elinkustannusten nousu vaikuttaa kaikkiin asumismuodosta riippumatta.

Järjestöissä ja yhdistyksissä asumisneuvontaa toteutetaan pääsääntöisesti oman asiakaskunnan, kuten jonkin erityisryhmän, näkökulmasta. Järjestöjen toteuttaman asumisneuvonnan perinteet ovat pidemmät kuin kunnissa käynnistyneessä asumisneuvonnassa. Säätiöiden ja järjestöjen asumisneuvonta toimii osin STEA-rahoitteisesti, mikä kuvaa myös toiminnan luonteen eroa suhteessa Aran rahoittamaan asumisneuvontaan. Keskeisiä asumisneuvontaa toteuttavia järjestöjä ovat esimerkiksi Nuorisotasuntoliitto NAL ry, M2-Kodit/Y-säätiö ja Vailla vakinaista asuntoa ry.

Asumisneuvontaa on kehitetty pitkäjänteisellä yhteistyöllä suurimpien kaupunkiseutujen, palvelutuottajien ja järjestöjen kanssa edellisen selvityksen jälkeen asunnottomuuden yhteistyöohjelmassa vuosina 2020–2022. Yhtenä ohjelman tavoitteena on ollut kehittää edelleen talous- ja asumisneuvonnan toimintatapaa sekä laajentaa asumisneuvonnan saatavuutta ulottamalla se kaupunkien vuokrataloyhtiöiden ulkopuolelle kaikille asukkaille asunnon omistusmuodosta riippumatta. Ohjelman ulkoisen arvioinnin perusteella asumisneuvonnan saavutettavuus onkin parantunut ohjelmakaupungeissa⁹.

Laki asumisneuvonnan tuesta kunnille

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (Ara) toteuttaa asumisneuvonnan kansallista ohjaamista ja kehittämistä. Ara on avustanut kuntia, vuokrataloyhtiöitä ja yleishyödyllisiä yhteisöjä asumisneuvonnan käynnistämisessä ja kehittämisessä jo 15 vuotta. Ara on tukenut kuntia asumisneuvontapalveluiden kehittämisessä esimerkiksi järjestämällä koulutuksia asumisneuvonnan kentälle, jakamalla asumisneuvontaan liittyviä materiaaleja sekä fasilitoimalla asumisneuvojen valtakunnallista verkostoa.¹⁰

Vuoden 2023 tammikuussa tuli voimaan uusi määräaikainen laki asumisneuvonnan tuesta kunnille vuosina 2023–2027 (1036/2022). Lain tarkoituksena on parantaa asumisneuvonnan saatavuutta kaikille asukkaille asunnon hallintoperusteesta riippumatta ja turvata jo olemassa olevien asumisneuvontapalvelujen jatkuvuus. ARA myöntää avustusta kunnille ja kuntayhtymille asumisneuvontapalvelujen tuottamiseen, kehittämiseen ja laajentamiseen valtion talousarvion rajoissa enintään 80 prosenttia edellä mainittujen toimenpiteiden kustannuksista. Laki kannustaa kuntia parantamaan asumisneuvonnan saatavuutta kaikille, sillä tuen kriteerinä on, että avustettavan asumisneuvontapalvelun tulee koskea kaikkia asukkaita riippumatta asunnon hallintomuodosta sekä olla asukkaille maksutonta.¹¹

Avustuksen määrässä otetaan huomioon kunnan paikallinen tilanne ja tarve asumisneuvonnalle. Kunta vastaa itse omarahoitusosuuden kattamisesta. Kunta voi tuottaa palvelun itse tai ulkoistaa sen muille palveluntuottajille, kuten kunnallisille ja yleishyödyllisille vuokrataloyhteisöille, järjestöille tai hyvinvointialueille. Asumisneuvonta voidaan organisoida myös verkostomaisesti eli siten että eri toimijat tuottavat alueella eri kohderyhmille suunnattua asumisneuvontapalvelua.¹² Ara maksaa avustuksen jälkikäteen toteutuneiden kustannusten perusteella.

Avustusta voidaan hakea asumisneuvontatoiminnan kehittämiseen, käynnistämiseen tai ylläpitämiseen. Hyväksyttäviä toimenpiteitä ovat esimerkiksi asumisen ohjaus ja neuvonta, asumiseen liittyvä talousneuvonta, vuokranmaksun, vuokra-

⁹ Pitkänen ym. 2023: Asunnottomuuden yhteistyöohjelman arviointi.

¹⁰ HE 120/2022 vp

¹¹ ARA 2022, Asumisneuvonnan laajentaminen ja kehittäminen

¹² Laki asumisneuvonnan tuesta kunnille vuosina 2023–2027 (1036/2022)

velkatilanteen ja taloudenhallinnan ongelmien selvittely sekä vuokranmaksun seuranta, palveluohjaus ja palveluverkoston kanssa tehtävä yhteistyö, vuokravelka- ja asunnonhakuryhmien järjestäminen sekä asumisen häiriöiden ja asunnonhakuun ja asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn liittyvä ohjaus.¹³ Avustusta voidaan myöntää myös asumisneuvontapalvelun laajentamiseen kattamaan erilaisia asunnon hallintaperusteita tai palvelun kehittämiseen vastaamaan erityisten asukasryhmien, kuten ikääntyneiden tai nuorten, tarpeita. Avustus ei kata esimerkiksi hallinnollisen työn, sosiaalihuoltolain tai vanhuspalvelulain mukaisen työn, sosiaalityön perustyön, kotipalveluiden tai virkistystoiminnan ohjaamisen kuluja.

Tukea ei myönnetä sellaisille hakijoille, joille on jo myönnetty muuta avustusta samoihin kustannuksiin ja avustusta voidaan hakea vuodeksi kerrallaan. Kunta tekee Aran kanssa sopimuksen siitä, miten asumisneuvontaa kehitetään ja laajennetaan kaikkiin asumismuotoihin.¹⁴ Avustuksen saavan kunnan on raportoitava toiminnasta vuosittain Aralle. Tilastoinnin tarkoituksena on kerätä valtakunnallisesti vertailukelpoista tietoa asumisneuvontatyöstä, jota voidaan hyödyntää toiminnan kehittämiseksi.¹⁵ Asumisneuvonta-avustuksen määräraha on puolitettu vuodesta 2023 vuoteen 2024 neljästä miljoonasta eurosta kahteen miljoonaan euroon. Lisäksi selvityksen toteutushetkellä on ollut suunnitteilla muita asumiseen kohdentuvien tukien leikkauksia.

13 Laki asumisneuvonnan tuesta kunnille vuosina 2023–2027 (1036/2022)

14 ARA (2022) Asumisneuvonnan laajentaminen ja kehittäminen

15 Asumisneuvonta-avustus: https://www.ara.fi/fi-FI/Ohjelmat/Asumisneuvonnan_laajentaminen_ ja_ kehittaminen/Asumisneuvontaavustus

2 Asumisneuvonnan nykytila

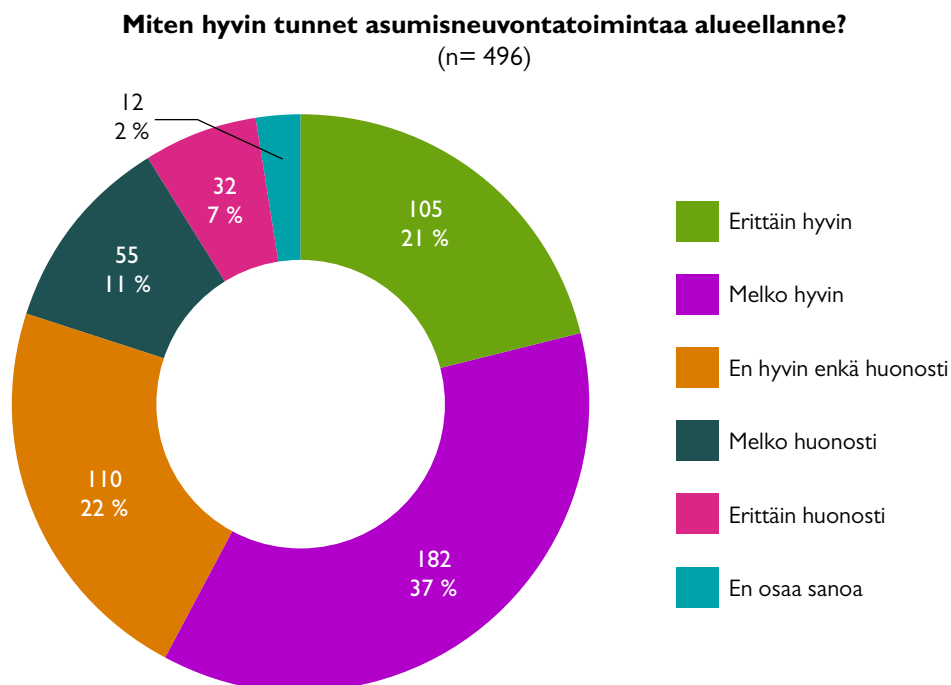
Luvussa kuvataan asumisneuvonnan tilannekuva vuonna 2023 pohjautuen kuntien kyselyvastauksiin.

2.1

Kyselyn toteutus

Osana selvitystä toteutettiin sähköinen kysely asumisneuvontatoiminnan laajuudesta ja toimintatavoista. Kysely kohdistettiin kirjaamoiden välityksenä kaikille Manner-Suomen kunnille ja hyvinvointialueille. Kyselyn alkuperäinen vastausaika oli 6.10.–31.10.2023, mutta vastausaikaa pidennettiin 15.11.2023 asti. Kyselyyn vastasi yhteensä 521 vastaajaa, jotka edustivat 192 eri kuntaa ja 19 hyvinvointialuetta. Kyselyyn vastanneet kunnat kattavat noin 90 prosenttia Suomen väestöstä. Vastaajia oli kaikista maakunnista.

Vastaajista enemmistö edustaa kunnan omistaman vuokraloyhtiön työntekijöitä (38 %), viidesosa kunnan asuntotoimen työntekijöitä ja viidesosa järjestöjen tai säätiöiden työntekijöitä. Muita vastaajien taustaorganisaatioita ovat hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystyö (8 %), opiskelija-asuntosäätiöt (2 %) ja vapaarahoitteiset vuokraloyhtiöt (2 %) sekä muut kunnan toimialat, kuten kaupunkiympäristön toimiala, hallintopalvelut, maahanmuuttopalvelut sekä valtakunnalliset tai alueelliset hankkeet. Vastaajien yleisimpiä ammattinimikkeitä ovat asumisneuvoja, asuntosihteeri, toimitusjohtaja ja isännöitsijä. Aikaisempaan vuoden 2019 selvitykseen verrattuna kyselyyn vastasi selkeästi enemmän kunnan omistamien vuokraloyhtiöiden työntekijöitä ja vähemmän sosiaali- ja terveystyöiden työntekijöitä.¹⁶

Kuva 1. Vastaajien asumisneuvonnan tunteminen

¹⁶ Oosi ym. 2019

Vastaajat tuntevat alueensa asumisneuvonnan tilannetta pääsääntöisesti hyvin (kuva 1). Vastaajista 18 prosenttia arvioi tuntevansa asumisneuvontaa melko tai erittäin huonosti. Näistä suurin osa ei myöskään järjestä asumisneuvontaa organisaatiossaan tai järjestivät sitä vain sisältäen osin samoja elementtejä kuin asumisneuvonta-avustuksen määritelmän mukainen asumisneuvonta.

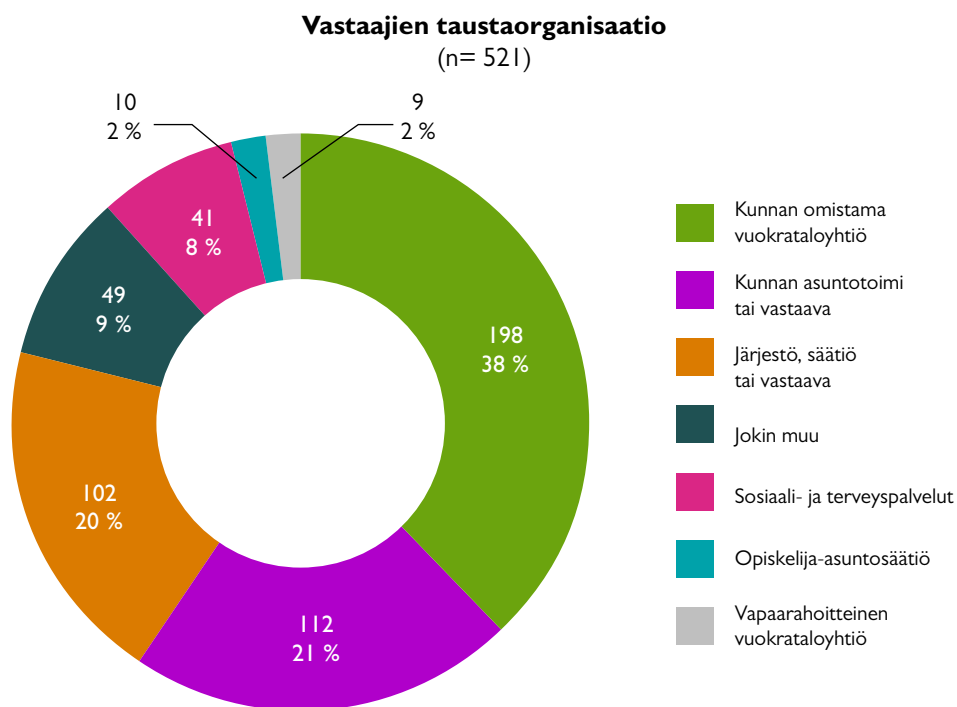
Kunnissa järjestetään sisällöltään, organisoitumiseltaan ja kohderyhmältään vaihtelevia asumisneuvontapalveluja. Asumisneuvonnan määritelmä ei ole toimijoille täysin selkeä eikä asumisneuvonnan määritelmää ole kirjattu lainsäädäntöön. Aran näkökulmasta asumisneuvonta on työtä, jonka tavoitteena asumisen turvaaminen ennaltaehkäisemällä ja ratkaisemalla asumisen ongelmia sekä opastamalla asumiseen liittyvissä asioissa. Asumisneuvonnan määrittelyä on myös selkeyttänyt määräaikainen laki asumisneuvonnan tuesta kunnille 2023–2027 (1036/2022).

Vastaajia pyydettiin arvioimaan, tarjotaanko heidän kunnassaan tai alueellaan sellaista asumisneuvontaa, joka olisi sisältönsä puolesta oikeutettua Aran asumisneuvonta-avustukseen tai järjestetäänkö kunnassa toimintaa, joka sisältää osin samoja elementtejä vuokranantajan tarjoamana omille vuokralaisille, osana sosiaalityön perustyötä tai osana järjestötyötä. Seuraavissa kappaleissa kuvataan ensin Aran määritelmää vastaavan asumisneuvonnan laajuutta, ja tämän jälkeen omissa alaluvuissaan tätä joiltain osin sivuavia asumisneuvonnan tarjoamistapoja.

Asumisneuvonnan saatavuus

Keskeiset havainnot

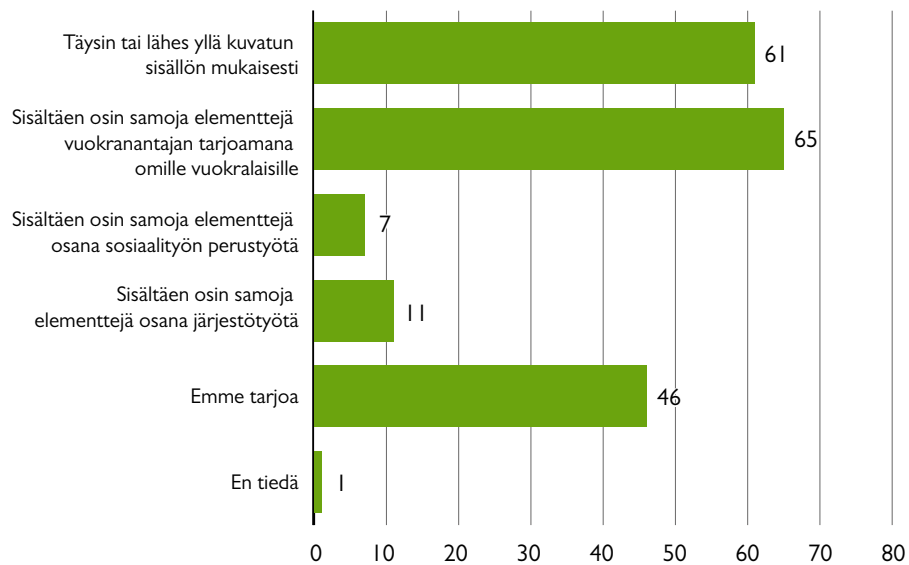
- Sisällöltään Aran määritelmän mukaista asumisneuvontatyötä on tarjolla kyselyvastausten mukaan vähintään 61 kunnassa. Näiden lisäksi 83 kunnassa järjestetään asumisneuvontaa osin saman sisältöisenä osana vuokraloyhtiön toimintaa, osana hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalveluiden tai järjestön toimintaa. Kyselyyn vastanneista 191 kunnasta 47 eli noin neljäsosa ei tarjoa minkäänlaista asumisneuvontaa.
- Asumisneuvontaa tarjoavat kunnat ovat jakautuneet maantieteellisesti melko tasaisesti ja asumisneuvontaa tarjotaan eri kokoisissa kunnissa. Asumisneuvonnan saatavuus kuitenkin vaihtelee yhä paljon alueittain ja kuntakohtaisesti. Aran määritelmän mukaisen asumisneuvonnan järjestäminen on sitä yleisempää, mitä suuremmasta kunnasta on kyse. Kunnat, joissa ei järjestetä lainkaan asumisneuvontaa, ovat pieniä tai keskisuuria kuntia.

Kuva 2. Vastaajien taustaorganisaatio

Vähintään 61 kunnassa tarjotaan sisällöltään Aran määritelmän mukaista asumisneuvontaa. Niistä kunnista, joiden asumisneuvonta ei vastaa täysin avustuksen mukaista määritelmää, 83 kunnassa asumisneuvontaa on tarjolla osana hyvinvointialueen sosiaalityön perustyötä, järjestötyötä tai vuokranantajan tarjoamana omille vuokraloyhtiön asukkaille. Kokonaisuudessaan kyselyyn vastanneista kunnista 144:ssä eli lähes puolessa kaikista Suomen kunnista on tarjolla jonkinlaista asumista turvaavaa neuvontapalvelua. Aran määritelmän mukaista asumisneuvontaa järjestäviä kuntia on 7 enemmän kuin aikaisemmassa selvityksessä, joten asumisneuvonnan tarjonnan voidaan todeta yleistyneen viimeisen viiden vuoden aikana.

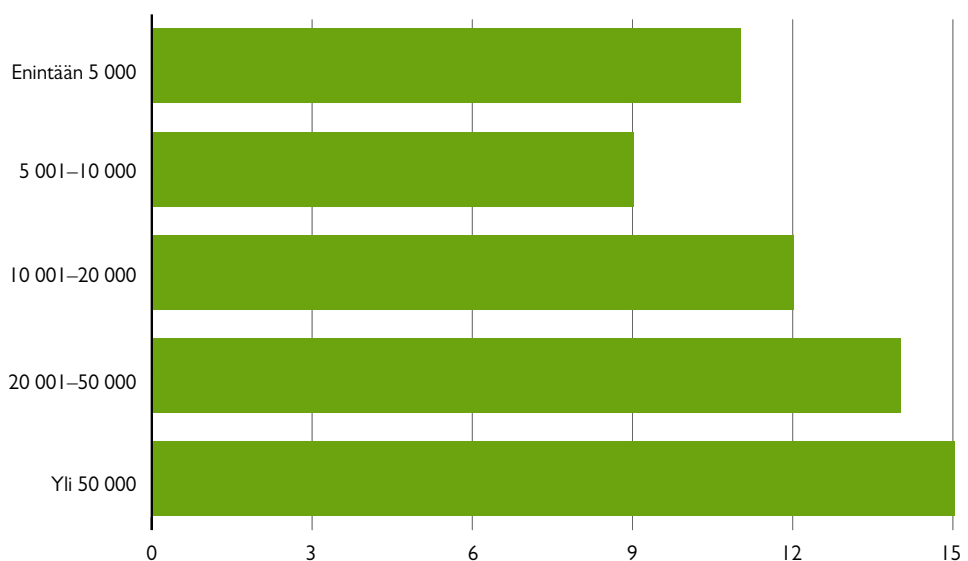
Tarjoatteko asumisen turvaamiseen tähtäävää neuvontapalvelua?
(n= 191 eri kuntaa)

Kuva 3. Asumisneuvonnan yleisyys Suomessa suhteessa Aran määritelmään, kuntaa

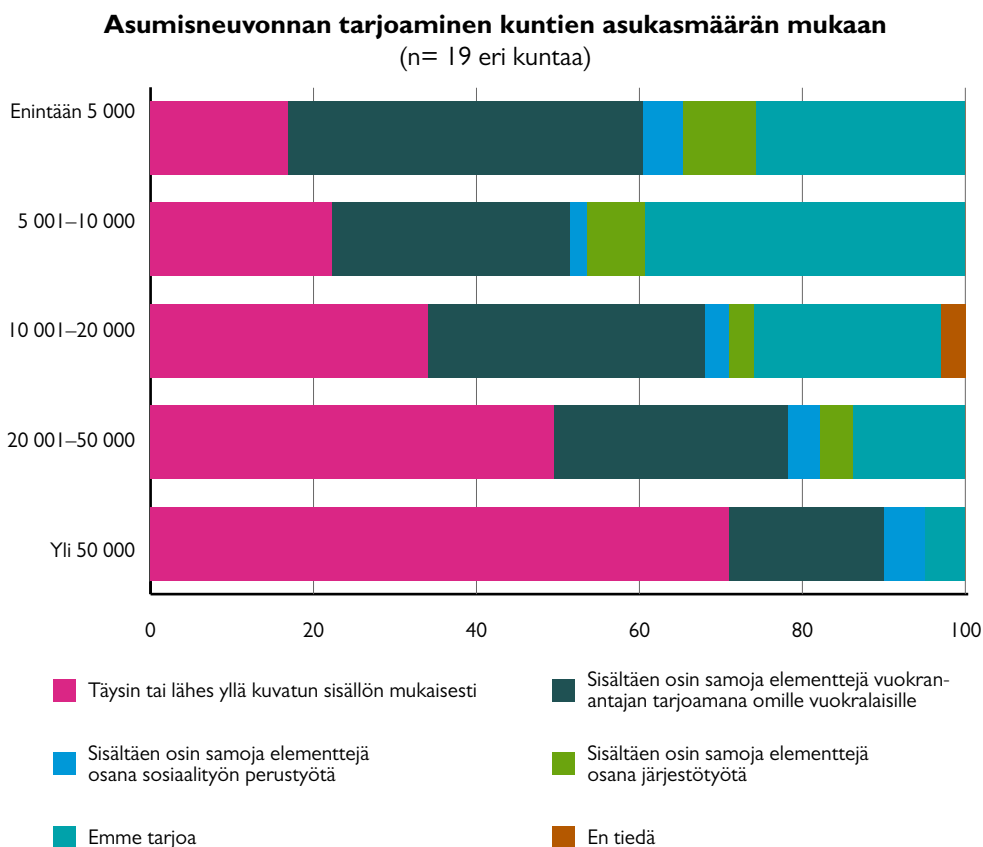
Asumisneuvontaa järjestetään kaiken kokoisissa kunnissa ja maantieteellisesti melko tasaisesti kaikkialla Suomessa. Aikaisemman selvityksen tavoin useimmissa asumisneuvontaa järjestävissä kunnissa on 10 000–50 000 asukasta (kuva 4)¹⁷. Asumisneuvonnan tarjontaa koskevan kysymyksen ristiintaulukointi kuntien asukasmäärän mukaan osoittaa, että avustukseen oikeutetun asumisneuvonnan osuus on selvästi yleisempää suuremmissa kunnissa ja vähäisempää pienten ja keskisuurten kuntien joukossa (kuva 5). Kunnat, jotka ovat vastanneet, etteivät tarjoa minkäänlaista asumisneuvontaa ovat yhtä lukuun ottamatta kaikki väkiluvultaan väestöltään alle 20 000 asukkaan pieniä tai keskisuuria kuntia.

Aran mukaisesti asumisneuvontaa järjestävien kuntien väestö
(n= 61 eri kuntaa)

Kuva 4. Aran määritelmän mukaista asumisneuvontaa järjestävien kuntien asukasmäärä, kuntaa

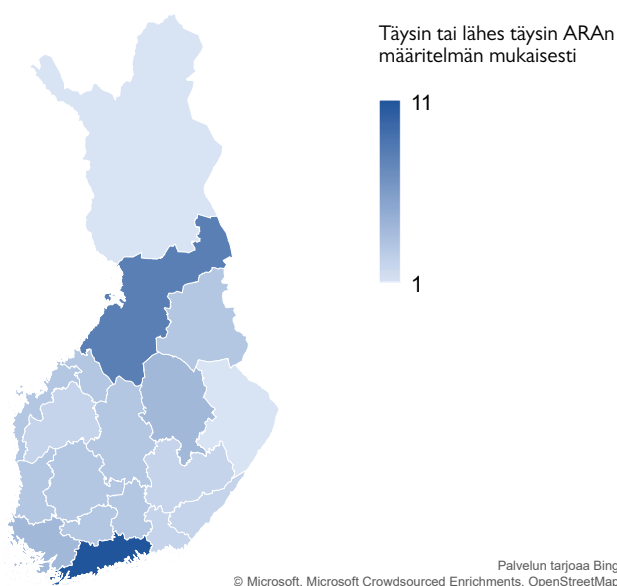
¹⁷ Oosi ym. 2019.

Kuva 5. Asumisneuvonnan tarjoaminen kuntien asukasmäärän mukaan

Aran määritelmää vastaavaa asumisneuvontaa järjestetään kyselyvastausten perusteella kaikissa maakunnissa. Maakunnittain asumisneuvontaa järjestetään eniten Uudellamaalla (11 kuntaa), Pohjois-Pohjanmaalla (8 kuntaa) sekä Pohjois-Savossa ja Varsinais-Suomessa (4 kuntaa). Kyselyvastaajien ja haastateltavien mukaan asumisneuvonnan saatavuus vaihtelee yhä paljon alueittain ja kuntakohtaisesti.

Asumisneuvonnan järjestäminen maakunnittain

Kuva 6. Asumisneuvontaa Aran määritelmän mukaisesti tarjoavien kuntien jakautuminen maakunnittain (tummempi väri = useammassa kunnassa neuvontaa).

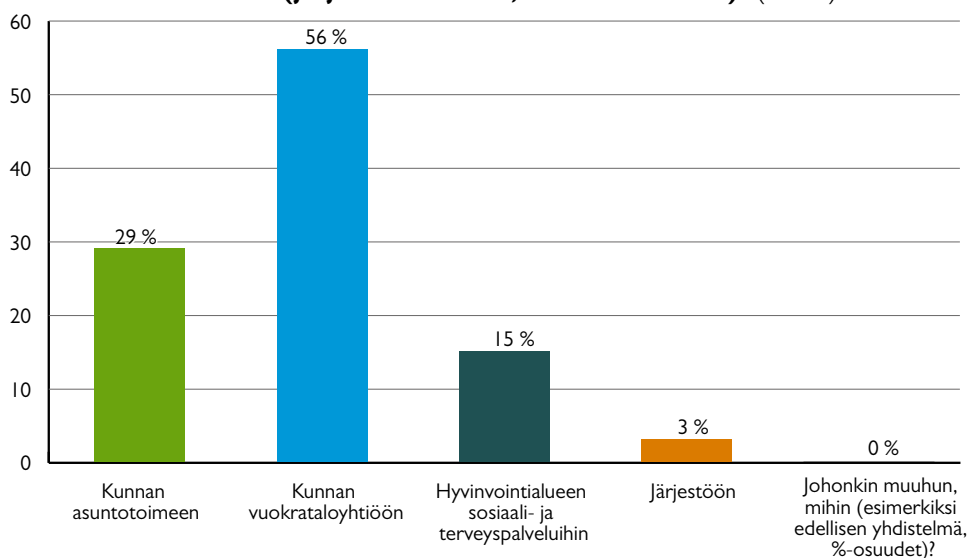
Asumisneuvonnan organisointi ja asumisneuvojen määrä

Keskeiset havainnot

- Suurimmassa osassa kunnista asumisneuvonta sijoittuu hallinnollisesti vuokrataloyhtiön tai asuntotoimen yhteyteen. Vastaavasti asumisneuvoja toimii eniten kunnan vuokrataloyhtiöissä sekä kunnan asuntotoimessa. Kunnan asuntotoimi ja vuokrataloyhtiö vastaavat keskimäärin myös noin puolesta asumisneuvonnan kustannusten rahoituksesta.
- Täysin tai lähes Aran määritelmän mukaista asumisneuvontaa tarjoavissa kunnissa työskentelee yhteensä arviolta 169 asumisneuvojaa.
- Kyselyyn vastanneissa kunnissa toimii näiden lisäksi 104 asumisen ohjausta tekevää työntekijää. Noin kolmessa neljäsosaa asumisneuvontaa järjestävistä kunnista asumisneuvontaa tekee yksi henkilö.

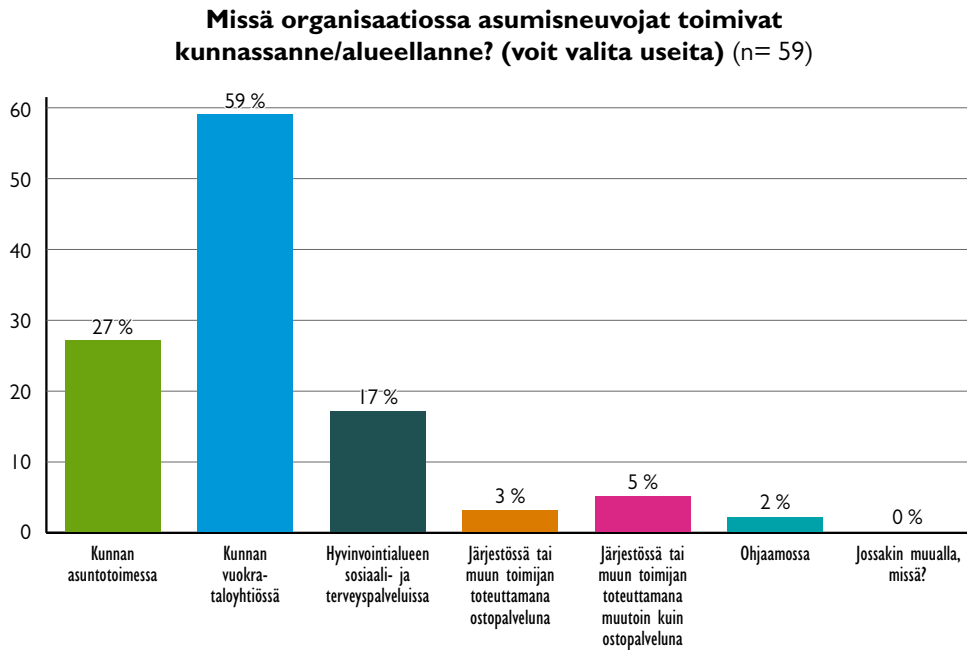
Asumisneuvonnan järjestämiseen osallistuu useimmiten kunnan asuntotoimi tai vuokrataloyhtiö. Asumisneuvonta sijoittuu hallinnollisesti useimmiten kunnan vuokrataloyhtiöön (56 %) ja seuraavaksi useimmiten kunnan asuntotoimeen (29 %) tai hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalveluihin (15 %) (kuva 7). Asumisneuvonnan järjestämisvastuu on vain harvoissa kunnissa järjestöillä. Lisäksi osa vastaajista kertoi asumisneuvonnan sijoittuvan kunnan muuhun toimialaan, kuten kaupunkiympäristöön, maahanmuuttopalveluihin tai hallintopalveluihin.

Mihin asumisneuvonta on hallinnollisesti sijoitettu kunnassanne/alueellanne (järjestämisvastuu, voit valita useita)? (n = 59)

Kuva 7. Asumisneuvonnan järjestämisvastuu Aran määritelmän mukaisesti asumisneuvontaa järjestävissä kunnissa

Keskimäärin eniten asumisneuvoja toimii vastaajien kunnissa/alueella kunnan vuokrataloyhtiössä (59 %) tai kunnan asuntotoimessa (27 %) (kuva 8). Asumisneuvontaa tarjotaan myös hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveyspalveluissa, järjestöissä, Ohjaamoissa sekä kunnan muilla toimialoilla. Asumisneuvontaa tarjoavat henkilöt jakautuvat vastaavalla tavalla myös niissä kunnissa, joiden asumisneuvonta ei vastaa Aran määritelmää. Sosiaali- ja terveyspalveluissa neuvontapalveluita on kuitenkin näissä kunnissa Aran määritelmän mukaisesti järjestäviin kuntiin verrattuna suurempi osuus (20 %).

Kuva 8. Asumisneuvonnan sijoittuminen organisaatioittain Aran määritelmän mukaisesti asumisneuvontaa järjestävissä kunnissa

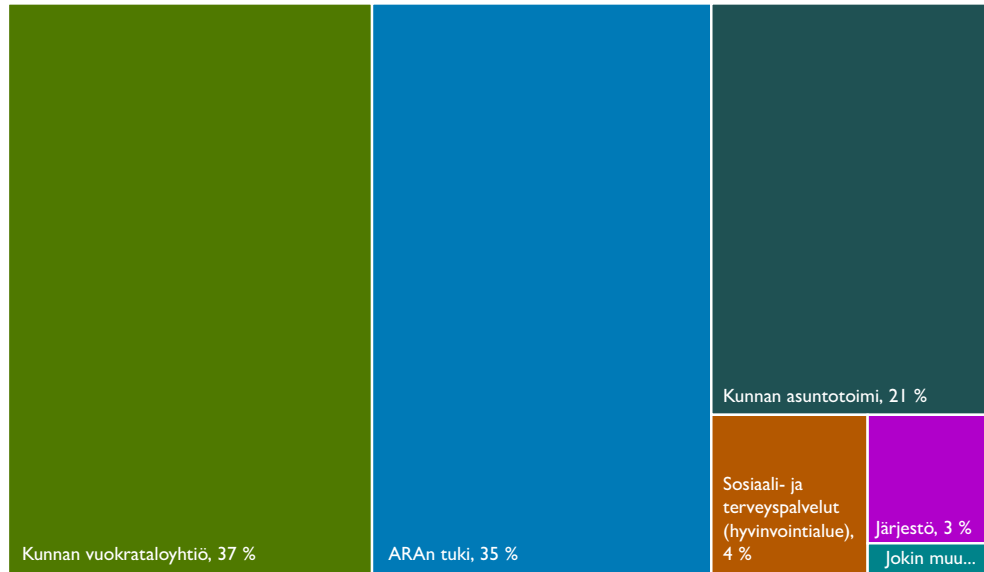
Aikaisempaan selvitykseen verrattuna asumisneuvonta painottuu vähemmän sosiaali- ja terveyspalveluihin ja puolestaan vuokratoyhtiöiden rooli on vastauksissa edellistä selvitystä korostuneempi. Eroja selittää asumisneuvonta-avustuksen kohdentaminen kunnille, jotka nykyisin ovat järjestämisvastuussa myös asumisneuvonnasta, joka järjestettiin ennen vuoden 2023 lakia osana kuntien sosiaalitoimea. Nykyinen lainsäädäntö asumisneuvonnan tuesta on entisestään lisännyt kuntien vastuuta toiminnan järjestämisessä. Asumisneuvonnan rooli on kuitenkin vasta muodostumassa uudelleen uuden lainsäädännön ja hyvinvointialueiden aloittamisen jälkeen. Lisäksi nyt tarkastelussa huomioitiin tarkemmin vuokranantajien, sosiaalipalveluiden ja järjestöjen tarjoamat palvelut.

Kyselyssä tarkasteltiin, miten asumisneuvonnan kustannukset katetaan vastaavien organisaatioissa. Kyselyssä on tarkasteltu 32 eri Aran määritelmän mukaisesti asumisneuvontaa järjestävän organisaation keskiarvoja (kuva 9). Asumisneuvontaa tarjoavien organisaatioiden kustannuksista hieman yli kolmasosa katetaan Aran tuella. Muutoin asumisneuvonnan kustannukset katetaan pääpiirteittäin samoin, miten itse toiminta jakautuu palvelumuotojen kesken. Seuraavaksi suurimman osuuden kustannuksista kattaa kunnan vuokratoyhtiö (37 %) ja asuntotoimi (21 %), sosiaali- ja terveyspalvelut (4 %) sekä järjestöt (3 %). Sosiaali- ja terveyspalveluiden osuus kustannuksista on vähentynyt aikaisemmasta selvityksestä, jolloin se oli keskiarvoltaan 27 prosenttia.¹⁸ Koko kunnan tasolla asumisneuvonnan rahoituksesta noin 45 % muodostuu Aran tuesta ja hieman alle puolet kunnan vuokratoyhtiöstä (31 %) tai kunnan asuntotoimesta (13 %). Sosiaali- ja terveyspalveluiden osuus kustannuksista on kunnissa 8 prosenttia ja järjestöjen noin 1 prosentti.

¹⁸ Oosi ym. 2019.

Kustannusten jakautuminen vastaajien organisaatioissa

(n= 32)

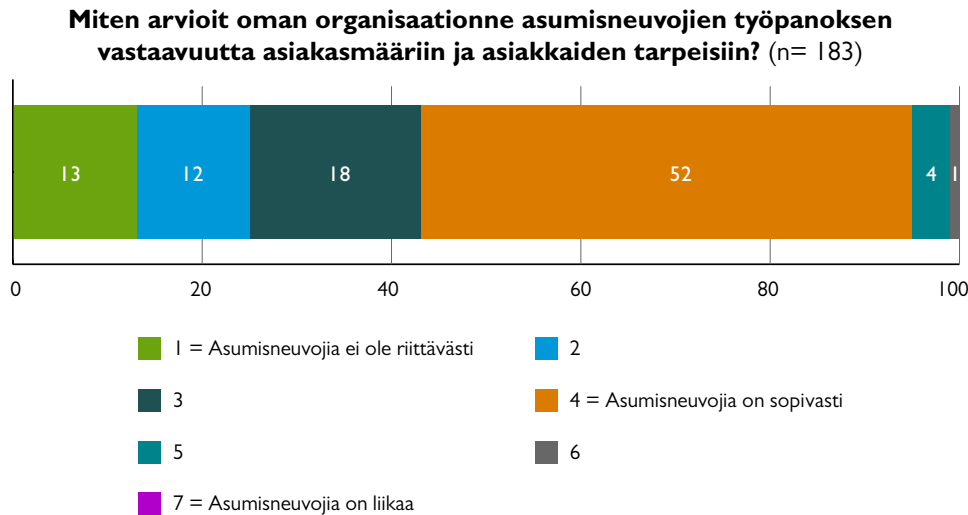
Kuva 9. Asumisneuvonnan kustannusten jakautuminen Aran määritelmän mukaisesti asumisneuvontaa järjestävissä organisaatioissa

Täysin tai lähes Aran määritelmän mukaista asumisneuvontaa tarjoavissa kunnissa työskentelee yhteensä arviolta 169 asumisneuvojaa. Asumisneuvontaan arvioitiin kohdistuvan noin 60 henkilötyövuotta. Kyselyyn vastanneissa kunnissa toimii näiden lisäksi 104 asumisneuvontaa jossain määrin tekevää työntekijää. Noin kolmessa neljäsosaa kunnista asumisneuvontaa tekee enintään yksi henkilö. Useampia asumisneuvoja on eniten suurissa kaupungeissa, mutta jonkin verran myös pienissä ja keskisuurissa kunnissa. Todellisuudessa asumisneuvojen kokonaismäärä on todennäköisesti tätä suurempi, sillä kaikki asumisneuvontaa järjestävät kunnat eivät ole vastanneet kyselyyn. Eniten asumisneuvoja on Helsingissä. Asumisneuvojen määrä on lähes kaksinkertaistunut vuodesta 2019¹⁹.

Aran määritelmän mukaisesti asumisneuvontaa tarjoavissa kunnissa asiakkaana on kuukauden aikana keskimäärin 95 (mediaani 30) lyhytaikaista neuvonta-asiakasta ja 41 (mediaani 15) pitkäaikaisempaa rekisteröityä asiakasta. Yhdellä asumisneuvojalla on kuukaudessa Aran määritelmän mukaisesti asumisneuvontaa järjestävissä kunnissa 21 lyhytaikaista rekisteröityä asiakasta ja yhdeksän pidempiaikaista asiakasta.

Asumisneuvojen määrää suhteessa asiakkaiden määrään ja tarpeisiin pidetään enimmäkseen sopivana (52 %) (kuva 10). Vastaajista kuitenkin 38 prosenttia on sitä mieltä, ettei asumisneuvoja ole organisaatiossa riittävästi. Vain viiden prosentin mielestä asumisneuvoja on enemmän kuin sopivasti. Useimmiten asumisneuvojen määrä koettiin riittämättömäksi asukasmääriltään pienimmissä kunnissa.

¹⁹ Oosi ym. 2019.

Kuva 10. Asumisneuvojen työpanoksen vastaavuus asiakasmääriin ja asiakkaiden tarpeisiin

Näkökulmia sijoittumiseen

Vastaajien näkemykset siitä, mihin asumisneuvonnan tulisi sijoittua, vaihteli jonkin verran. Monien vastaajien ja haastateltujen mielestä kuntien roolin korostaminen on hyvä asia, sillä kunnilla on paremmat mahdollisuudet tarjota asumisneuvontaa kaikille kunnan asukkaille. Kuntien tarjoaman asumisneuvonnan hyvänä puolena nähdään myös se, että toiminta on laaja-alaisempaa ja kunnilla on käytössään laajat yhteistyöverkostot. Kuntien ja sosiaalityön tarjoama asumisneuvonta kuvataan luonteeltaan erilaiseksi; sosiaalityön asumisneuvonnassa ongelmat ovat usein pitkäaikaisempia ja vaativat tiiviimpää ohjausta eikä resurssipulan vuoksi voida tehdä ennaltaehkäisevää neuvontaa, minkä puolestaan arvioidaan olevan kuntien toiminnan vahvuutena. Kunnissa järjestettävän asumisneuvonnan uskotaan myös vähentävän kynnystä palvelun käyttämiselle ja siihen liittyvää stigmaa. Raja sosiaalityön ja ennaltaehkäisevän asumisneuvonnan välillä nähdään yhä kuitenkin jossain määrin häilyvänä, vaikka sosiaali- ja terveystyöpalvelut ovat etääntyneet kunnan muusta toimialasta niiden siirtyessä hyvinvointialueille. Kyselyvastausten mukaan asumisneuvontaa tarjotaan eniten kuntien vuokrataloyhtiöissä. Vuokrataloyhtiöiden tarjoaman asumisneuvonnan haasteeksi nähdään se, että asumisneuvontaa on yleensä tarjolla kapeammin vain kyseisen vuokrataloyhtiön asukkaille, vaikka tarvetta asumisneuvonnalle olisi laajemmin.

Kunnissa, joissa asumisneuvontaa järjestetään ostopalveluina, palveluntarjoajat ovat yleensä vuokrataloyhtiöitä, jotka järjestävät neuvontaa joko kaikille kuntalaisille tai vain vuokrataloyhtiön omille asukkaille. Muita ostopalveluna asumisneuvontapalvelua tuottavia ovat sosiaalialan ammattilaiset, järjestöt ja kiinteistötoimistot. Ostopalveluna järjestetty asumisneuvonta on vastaajien mukaan sisällöllään hyvin lähellä kuntien tarjoamaa asumisneuvontaa, painottuen kuitenkin useammin vain vuokrataloyhtiöiden omiin asiakkaisiin tai erityisiin kohderyhmiin, kuten nuoriin tai maahanmuuttajiin. Asumisneuvonta-avustuksen ehtona on, että palvelun tuottaminen tarjotaan kaikille kuntalaisille. Kunta on oikeutettu avustukseen, mikäli kunnassa on tarjolla sekä kunnan kaikille asukkaille tarjoamaa asumisneuvontaa että vuokrataloyhtiön tuottamaa palvelua, mutta avustusta ei myönnetä asumisneuvontapalveluille, joissa on tarjolla vain vuokrataloyhtiön asukkaille ostopalveluna toteutettavaa asumisneuvontaa.

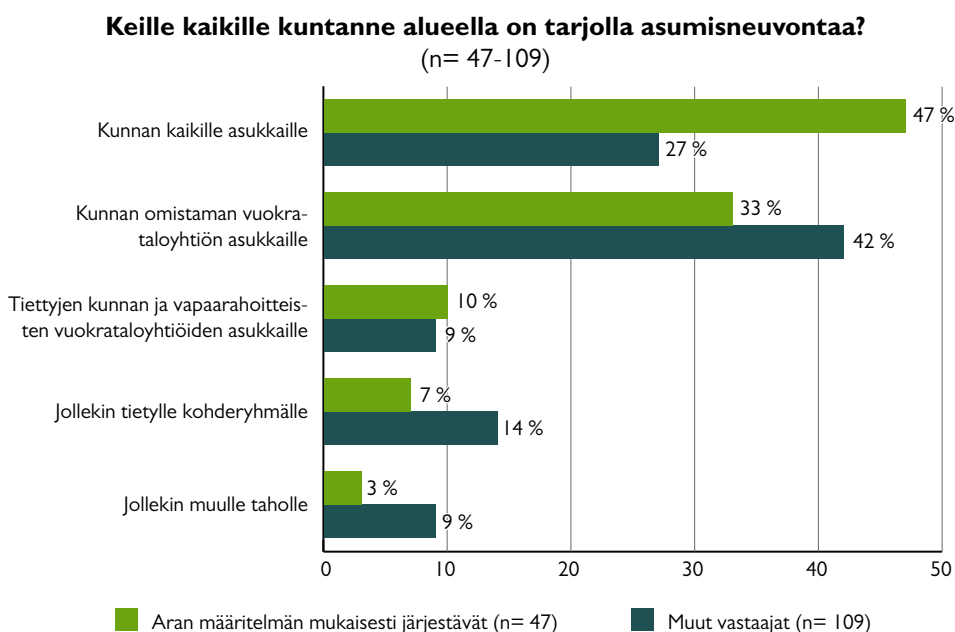
Asumisneuvonnan sisältö

Keskeiset havainnot

- Asumisneuvontaa tarjotaan useimmiten kunnan omistaman vuokrataloyhtiön asukkaille. Kaikista kunnista noin kolmasosa tarjoaa asumisneuvontaa kaikille kunnan asukkaille.
- Vuokranmaksun häiriöt ja vuokratelvat ovat aikaisemman selvityksen tavoin yleisimpiä asumisneuvonnan asiakkuuden syitä ja toimenpiteiden kohteita. Asumisneuvonnan keskeisin tavoite on kyselyyn vastanneiden mukaan asumisen turvaaminen ja asunnottomuuden **ennaltaehkäiseminen sekä varhainen puuttuminen asumisen ongelmiin, erityisesti vuokratelkoihin ja häätöihin.**

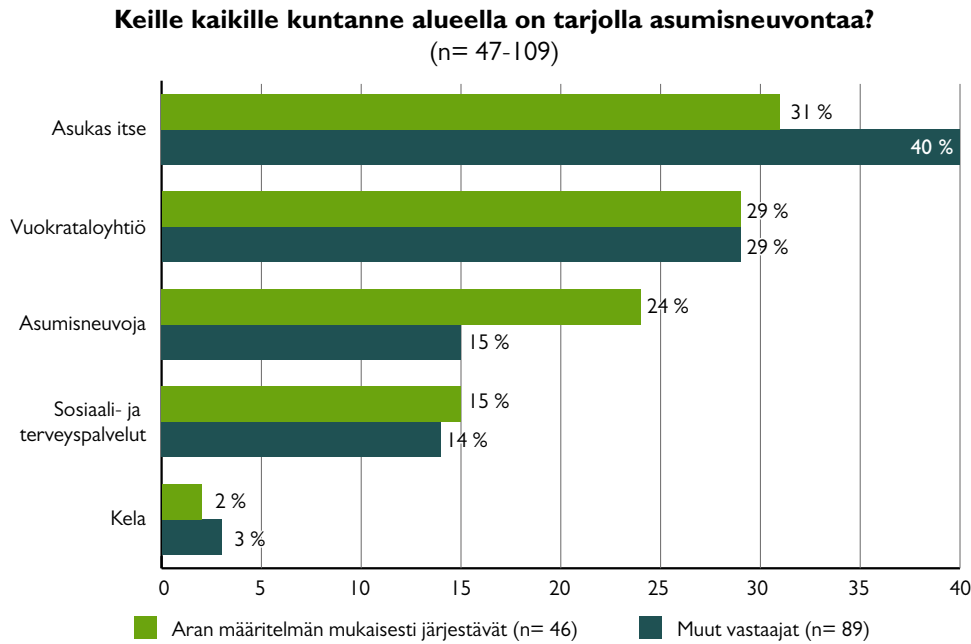
Asumisneuvontaa on organisaatiomallista ja järjestäjätahosta riippuen tarjolla joko kaikille kunnan asukkaille tai yksittäisten kiinteistöyhtiöiden asukkaille tai tietyille kohderyhmille (kuva 11). Aran määritelmän mukaisesti asumisneuvontaa järjestävissä kunnista lähes puolet tarjoaa asumisneuvontaa kaikille kunnan asukkaille (47 %). Kolmasosa näistä kunnista tarjoaa asumisneuvontaa kunnan omistaman vuokrataloyhtiön asukkaille, kymmenesosa jollekin tietylle kohderyhmälle, kuten maahanmuuttajille, ikääntyneille tai nuorille ja kahdeksan prosenttia tiettyjen kunnan ja vapaarahoitteisten vuokrataloyhtiöiden asukkaille.

Muutoin kuin Aran määritelmän mukaisesti asumisneuvontaa järjestävät kunnat tarjoavat asumisneuvontaa selkeästi useammin vain kunnan omistaman vuokrataloyhtiön asukkaille (42 %). Vain hieman yli neljäsosassa kunnista tarjotaan asumisneuvontaa kaikille kunnan asukkaille. Muissa vastauksissa mainittiin myös sosiaalihuollon asiakkaat ja oman vuokrataloyhtiön tai säätiön asukkaat. Kyselyvastaajat ja haastateltavat ovat pääasiassa sitä mieltä, että asumisneuvontaa tulisi olla saatavilla kaikille kunnan asukkaille. Toisaalta nähdään tärkeänä, että tarjolla on lisäksi kohdennettua asumisneuvontaa tietyille erityisryhmille, kuten ikääntyneille, nuorille tai maahanmuuttajille.

Kuva 11. Asumisneuvonnan kohderyhmät

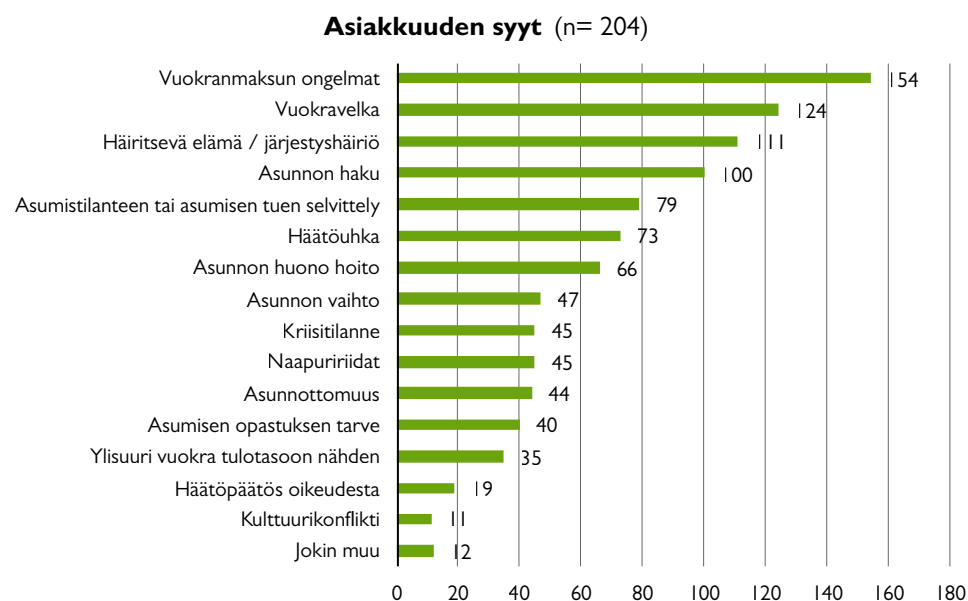
Ohjautuminen asumisneuvontapalveluun tulee kyselyvastausten mukaan useimmiten asukkaalta itseltään. Aran määritelmän mukaisesti asumisneuvontaa toteuttavissa kunnissa aloitteet asumisneuvonnasta tulee useimmiten asukkaalta itseltään, vuokrataloyhtiöltä tai asumisneuvojalta. Muissa asumisneuvonnan muodoissa aloitteet asumisneuvontaan tulee hieman useammin asukkaalta itseltään (40 %) ja vähemmän asumisneuvojalta (15 %). Molempien rajausten mukaan keskimäärin noin 15 prosenttia aloitteista tulee hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalouksista ja muutama prosentti Kelalta.

Kuva 12. Aloitteet asumisneuvonnasta

Asumisneuvonnan tärkeimmäksi tavoitteeksi määritellään asumisen turvaaminen ratkaisemalla asumisen ongelmia sekä häätöjen ja asunnottomuuden ennaltaehkäiseminen. Vastauksissa painottui asumisneuvonnan rooli ennaltaehkäisevänä ja varhaisena puuttumisena erilaisiin asumisen ongelmiin. Muita vastaajien mainitsemia tavoitteita ovat asumisen taitojen ja tietojen vahvistaminen, kohtuullisen hyvien asuinolojen turvaaminen, asunnon ylläpitoon, asumisen häiriöiden ja naapuririitoihin liittyvien ongelmien ratkaiseminen, asukkaiden ohjaaminen oikeiden palvelujen ja tukien piiriin sekä yhteistyö eri viranomaisten kanssa. Aikaisemman selvityksen tavoin vastauksissa korostui maksuhäiriöihin ja vuokratarkkoihin liittyvät näkökulmat²⁰.

²⁰ Oosi ym. 2019.

Kuva 13. Asumisneuvonnan asiakkuuden yleisimmät syyt

Kuva 14. Asumisneuvonnan yleisimmät toimenpiteet

Yleisimpiä syitä asumisneuvonnan asiakkuudelle ovat vuokranmaksun ongelmat ja vuokravelat. Muita vastaajien mainitsemia yleisiä syitä ovat häiritsevää elämä, asunnon haku tai asumistilanteen tai asumisen tuen selvittely. Asumisneuvonnan yleisimpiä toimenpiteitä ovat neuvonta sekä vuokranmaksun tai taloudellisen tilanteen selvittely. Lisäksi asumisneuvontaan kuuluu joissakin organisaatioissa asunnon hakemisessa avustaminen ja asiakkaan ohjaaminen muiden palveluiden piiriin sekä yhteistyö viranomaisten ja muiden toimijoiden, kuten talous- ja velkaneuvonnan, sosiaalityön ja vuokranantajien kanssa. Asiakkuuden yleisimmät syyt ja toimenpiteet eivät ole juurikaan muuttuneet kuntien viiden vuoden takaisista vastauksista.²¹ Vuokranmaksun ongelmien ja vuokravelkojen osuus on jonkin verran pienentynyt suhteessa muihin syihin ja asunnonvaihto asiakkuuden syynä on hieman yleistynyt edelliseen selvitykseen verrattuna.

²¹ Oosi ym. 2019.

Selvityksessä tarkasteltiin, miten talousneuvonta näkyy asumisneuvojen työssä. Vastaajista suurin osa näki talousneuvonnan tiiviinä, erottamattomana ja säännöllisenä osana asumisneuvojan työtä sekä keskeisenä keinona turvata asumisen jatkuvuutta. Talousneuvonta kytkeytyy asumisneuvojan työhön useimmiten siten, että asumisneuvoja tarjoaa asukkaalle talousneuvontaa ja maksusuunnitelmia vuokravetkatilanteiden selvittämiseksi. Asumisneuvontatyössä tapahtuvaa talousneuvontaa on myös avustaminen edullisempien asumisvaihtoehtojen etsinnässä, asiakkaan mahdollisten etuuksien selvittäminen sekä talous- ja velkaneuvontapalveluihin tai muihin tukipalveluihin ohjaaminen (Kela, sosiaalitoimi). Lisäksi useiden asumisneuvojen työhön sisältyy tiivistä yhteistyötä talousneuvontayksiköiden, velkaneuvonnan, perinnän ja muiden viranomaisien kanssa. Talousneuvonta kytkeytyy tiiviisti asumisneuvontatyöhön, mutta monet vastaajista ja haastatelluista täsmensivät, että asumisneuvontaan kuuluvan talousneuvonnan tulisi olla matalan kynnyksen ja varsinaista talous- ja velkaneuvontaa kevyempää talousneuvontaa. Mikäli asukkaalla on suurempi tarve talousneuvonnalle tai monimutkaisempia taloudellisissa tilanteissa, tulisi hänet ohjata muiden palveluiden piiriin.

2.5

Asumiseen liittyvä neuvonta osana vuokrataloyhtiöiden toimintaa

Keskeiset havainnot

- Neuvonta osana vuokrataloyhtiöiden toimintaa muodostaa kyselyn perusteella määrällisesti suurimman osuuden asumiseen liittyvän neuvonnan kokonaisuudesta.
- Osa kyselyyn vastanneista kunnista tarjoaa neuvontaa osana vuokrataloyhtiöiden toimintaa täysin Aran määritelmän mukaisesti. Merkittävä osa vuokrataloyhtiöistä tarjoaa asumisneuvontaa vain omille vuokra-asukkailleen. Vuokranantajina asumisneuvontaa järjestävät järjestöt ja säätiöt tarjoavat asumisneuvontaa säätiön tai järjestön asukkaille, kuten opiskelijoille.
- Vuokrataloyhtiöiden tarjoama asumisneuvonta vastaa sijoittumiseltaan, sisällöltään ja tavoitteiltaan pitkälti kunnan asuntotoimen tarjoamaa asumisneuvontaa. Eroja tulee toiminnan laajuudessa.

Useat vuokranantajavastaajista mainitsivat vastauksissaan, ettei organisaatiossa ole erikseen palkattua asumisneuvojaa, vaan asumisneuvontaa tarjoaa muut vuokrataloyhtiön työntekijät, jotka ovat ammattinimikkeeltään useimmiten toiminnanjohtajia, toimitusjohtajia, talouspäälliköitä, asunto- tai kiinteistösihteereitä, toimistosihhteereitä tai isännöitsijöitä. Tämä on käytännössä erottava tekijä muuhun selvityksessä tarkasteltuun asumisneuvontaan, vaikka itse sisällöt saattaisivatkin olla hyvin saman kaltaisia.

Kyselynvastausten perusteella vuokranantajien tarjoama asumisneuvonta muodostaa suurimman osuuden kunnissa tarjolla olevasta asumisneuvonnasta, useimmat vastaajakunnista vastasivat järjestävänsä asumisneuvontaa sisältäen osin Aran määritelmän mukaisia elementtejä, mutta vuokranantajien tarjoamana omille vuokralaisilleen (152 kpl 102 eri kunnasta tai hyvinvointialueelta). Näistä suurin osa oli kunnan omistaman vuokrataloyhtiön työntekijöitä, mutta mukana oli järjestöjen ja säätiöiden (yhteensä 41) sekä kunnan asuntotoimen työntekijöitä (29 kpl).

Vastaajat, jotka ovat vastanneet tarjoavansa asumisneuvontaa vuokranantajan tarjoamana omille vuokralaisille, sijoittuvat hallinnollisesti ja organisaatioittain keskimäärin samoin kuin Aran mukaisesti asumisneuvontaa järjestävät, eli suurimmalta osuudelta kunnan vuokrataloyhtiöön ja kunnan asuntotoimeen. Kunnan vuokrataloyhtiö korostui kuitenkin hieman muita enemmän. Taustaorganisaatioiltaan vuok-

rataloyhtiön vastanneita tarkasteltaessa rahoitus jakautuu vastauksissa keskimäärin huomattavasti Aran määritelmän mukaista asumisneuvontaa enemmän kunnan vuokrataloyhtiöön.

Vuokranantajien tarjoamana asumisneuvontaa järjestetään Aran määritelmän mukaiseen asumisneuvontaan verraten useammin kunnan omistaman vuokrataloyhtiön asukkaille (63 %) tai jollekin tietylle kohderyhmälle (20 %). Vuokrataloyhtiövastaajista vain noin neljä prosenttia järjestää asumisneuvontaa kunnan ja vapaarahoitteisten vuokrataloyhtiöiden asukkaille, mikä selittyy sillä, että vastaajien joukossa on vain muutamia vapaarahoitteisia vuokrataloyhtiöitä. Vuokrataloyhtiövastaajista vain noin viidesosa tai neljäsosa järjestää asumisneuvontaa kaikille kunnan asukkaille.

Asumisneuvontaa vuokranantajana toteuttavat järjestöt ja säätiöt (n= 41) toteuttavat asumisneuvontaa vain tietyille kohderyhmille, kuten ikääntyneille, maahanmuuttajille ja nuorille tai säätiön tai järjestön omille asukkaille, kuten opiskelija-asuntosäätiöissä opiskelijoille tai ikäihmisille tarkoitetussa järjestössä ikääntyneille. Kaikkien vastaajien tavoin vuokrataloyhtiönä asumisneuvontaa tarjoavat arvioivat, että asumisneuvontaa on vähiten tarjolla omistusasujille ja omistusoikeusasukkaille ja eniten ara-vuokra-asukkaille sekä nuorille, ikääntyneille ja maahanmuuttajille.

Kokonaisuudessaan asumisneuvoja²² on vuokrataloyhtiöissä noin 132, mikä vastaa noin 79 henkilötyövuotta. Vuokranantajana asumisneuvontaa toteuttaa kyselyyn vastanneissa järjestöissä/säätiöissä yhteensä 32 asumisneuvojaa ja 27 henkilötyövuotta. Vuokranantajana asumisneuvontaa järjestävillä on kuukaudessa keskimäärin 26 lyhytaikaista asiakasta ja keskimäärin kahdeksan pitkäaikaisempaa asiakasta.

Asiakkaat ohjautuvat asumisneuvontaan vuokrataloyhtiöissä useimmiten vuokrataloyhtiöiden toimesta ja seuraavaksi useimmiten asukkaita itseltään tai asumisneuvojen toimesta. Vuokranantajana neuvontaa tarjoavien järjestöiden ja säätiöiden vastauksissa ohjaus tapahtuu selkeästi useimmiten asukkaalta itseltään. Haastatteluiden ja kyselyvastausten mukaan asiakkailla on suurempi kynnys ottaa yhteyttä vuokranantajan toteuttamaan asumisneuvontaan kuin kaikille tarjolla olevaan asumisneuvontaan. Toisaalta vuokranantajan tarjoaman asumisneuvonnan etuna on, että vuokranantaja ottaa useammin itse yhteyttä havaitessaan asumiseen liittyviä haasteita. Asumisen haasteisiin päästään puuttumaan varhaisemmassa vaiheessa, kun palveluun ohjautuminen on vähemmän asiakkaan itsensä vastuulla.

Vuokrataloyhtiönä asumisneuvontaa tarjoavat näkevät muiden vastaajien tavoin asumisneuvonnan tärkeimpänä tavoitteena asumisen turvaamisen, häätöjen ja vuokravelkojen ennaltaehkäisemisen sekä vuokralaisen asumiseen liittyvän talousneuvonnan. Vastauksissa korostuu etenkin asukkaan maksuhaasteiden ja vuokrarästien selvittäminen ja häätöjen ehkäiseminen. Vastauksissa mainitaan myös sopivan asunnon löytämiseen liittyvä ohjaus.

Muiden vastaajien tavoin yleisimpiä syitä asumisneuvontaan hakeutumiselle on kunnallisissa ja vapaarahoitteisissa vuokrataloyhtiöissä vuokranmaksun ongelmat ja vuokravelat. Näiden lisäksi vastauksissa korostuu hieman muita vastaajia enemmän häiritsevään elämään tai järjestyshäiriöön ja asunnon hakuun liittyvät toimenpiteet. Vuokranantajina asumisneuvontaa toteuttavissa järjestöissä ja säätiöissä mainittiin näiden lisäksi myös asumisen opastuksen tarve. Toimenpiteistä selkeästi yleisimpiä ovat vuokranmaksun selvittely ja neuvonta. Yleisiä toimenpiteitä ovat myös asiakkaan ohjaus muihin palveluihin, asumishäiriöiden selvittely ja asunnon hakeminen. Vuokrataloyhtiöt tekevät yhteistyötä kuntien kanssa esimerkiksi säännöllisesti koontuvissa asuntoryhmissä.

22 Kysymysmuotoilu viittasi asumisneuvojaan, mutta käytännössä vastaajat tarkoittavat neuvontatyötä tekevää työntekijää, eivät välttämättä asumisneuvojanimikkeellä.

Asumiseen liittyvä neuvonta osana sosiaalipalveluita

Vain pieni osa tämänkertaisen kyselyn vastaajista kohdensi vastauksensa asumisneuvontaan, jota toteutetaan osin saman sisältöisesti sosiaalipalveluissa. Taustalla vaikuttaa järjestämisvastuun siirtyminen kuntien sosiaalitoimesta muihin kunnan toimialoille, ja toisaalta ylipäättään huomattavan paljon pienempi osuus sosiaalityötä tekevien vastauksia kuin edellisellä selvityskerralla. Myös kysymysmuotoilu tarjosi laajemmin mahdollisuuksia valita muita vaihtoehtoja.

Asumiseen liittyvät neuvontapalvelut ovat kiinteä osa erityisesti aikuissosiaalityön työnkuvaa, eikä tähän ole perusteltua syytä olettaa tapahtuneen muutoksia. Erona avustettavaan asumisneuvontaan on se, että sosiaalityön osana toteutettavassa asumisneuvonnassa päähuomio ei ole asumisen tuessa, vaan asiakkaan lakisääteisesä sosiaalipalvelussa. Asiakkuudet ovat syvempiä, ja asukkaiden ongelmat saattavat olla keskimäärin raskaampia.

Tietopyynnön vastaajista 41 on vastannut taustaorganisaatiokseen sosiaali- ja terveyspalvelut. Neuvontaa toteuttavat hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveyspalveluissa sosiaaliohjaajat, sosiaalityöntekijät sekä mielenterveys- ja päihdepalveluiden ohjaajat. Asumiseen liittyvää neuvontaa tarjotaan esimerkiksi aikuissosiaalityössä, ikäihmisten asiakasohjauksessa, vammaisten sosiaalityössä tai mielenterveys- ja päihdekuntoutujien palveluissa.

Sosiaalipalvelut ovat tiivis yhteistyökumppani kuntien ja vuokratotalyhtiöiden asumisneuvonnalle. Osana sosiaalityötä järjestävien mielestä yhteistyö kunnan ja hyvinvointialueiden kanssa toimii pääasiassa hyvin. Vastaajat mainitsivat järjestävänsä yhteistyötä joko säännöllisesti ja tiiviisti tai vain tapauskohtaisesti. Yhteistyön muodot ovat vaihtelevia. Joissakin kunnissa sosiaalitoimen ja kuntien kesken koontuu säännöllisesti yhteinen asuntoryhmä. Suurin osa vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, ettei rajapinta asumisneuvonnan ja sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen välillä ole riittävän selkeää.

Toistaiseksi Aran avustuksen määritelmää vastaavaa asumisneuvontaa selkeästi hyvinvointialueen toiminnaksi jäsentyneenä tekemisenä on aineiston perusteella tarjolla vain muutamilla hyvinvointialueilla, ja niidenkin osalta toiminta on asemoitu tiiviisti kuntaan tai pienempään alueeseen. Hyvinvointialueiden toiminnan käynnistyminen on kuitenkin ollut selvityshetkellä niin tuore muutos, ettei pitkälle meneviä johtopäätöksiä ole mahdollista tehdä. Joka tapauksessa hyvinvointialue on mukana rahoittamassa asumisneuvontaa, ja asumisneuvoja ilmoitetaan olevan sijoittuneena myös hyvinvointialueen työntekijöiksi.

Asumisneuvonta osana järjestöjen työtä

Keskeiset havainnot

- Asumisneuvontaa toteutetaan osana järjestöjen työtä useimmiten tietyille kohderyhmälle, kuten nuorille tai maahanmuuttajille.
- Enemmistö vastaajista on sitä mieltä, että yhteistyö kunnan ja järjestön välillä on vakiintunutta ja toimivaa.

Asumisneuvonta järjestöjen toimintana

Asumisneuvonnan kirjaaminen lakiin asumisneuvonnan tuesta kunnille loi tarpeen asumista tukevan työn määritelmien tarkentumiselle myös muiden käsitteiden osalta. Lakia valmistelleen työryhmän loppuraportissa suositellaan käyttämään käsitettä asumisohjaus kuvaamaan järjestötoimijoiden tuottamaa yksilöllistä ohjausta ja perehdytystä, jossa keskitytään asumisen taitoihin. Asumisohjaus on lakisääteisiä palveluja täydentävää toimintaa. Sosiaalihuollossa tehtävällä asumissosiaalisella työllä²³ puolestaan vastataan sosiaalihuoltolain mukaisiin tuen tarpeisiin. Näitä ovat muun muassa asunnottomuutta kokevien tuen tarpeiden arviointi ja välttämättömän huolenpidon ja toimeentulon turvaaminen.²⁴

Aran hakuohjeen mukainen asumisneuvonnan sisällönmäärittely on sen verran laaja, että sisällön näkökulmasta eron tekeminen järjestölähtöiseen työhön tai vuokranantajien toteuttamaan asumisneuvontaan on vaikeaa. Työote, työn tavoitteet ja kohderyhmät sen sijaan eroavat kuntien tekemässä asumisneuvonnassa muiden toimijoiden neuvonta- ja ohjaustyöhön verrattuna. Järjestöjen työlle ominaista on oman kohderyhmän erittäin hyvä tuntemus ja palvelujen kynnyksettömyys, minkä vuoksi järjestöt tavoittavat juuri oman kohderyhmänsä julkisia palveluita paremmin. Vuokranantajien tarjoaman asumisneuvonnan tavoitteena taas on luonnollisesti omien asukkaiden asumisen ongelmien ehkäisy, jolloin asumisneuvonta tuottaa hyötyjä paitsi asukkaalle myös vuokranantajalle säästyneiden kustannusten ja paremman asumisviihtyvyyden muodossa.

Järjestöt (sis. yhdistykset ja säätiöt) tuottavat asumiseen liittyvää neuvontaa ja ohjausta erityisille kohderyhmille. Järjestöjen kohderyhmien määrittelyssä korostuvat erityisen tuen tarve tai muita heikommassa asemassa olevat henkilöt, siinä missä kuntien asumisneuvonnan kohderyhmänä ovat perinteisesti olleet kaikki kuntalaiset ja vuokrataloyhtiöiden asumisneuvonnan kohderyhmänä pääosin yhtiön omat asukkaat. Järjestöjen asumiseen liittyvän neuvonta- ja ohjaustyön kohderyhmiä ovat erityistä tukea tarvitsevat nuoret, asunnottomat ja asunnottomuusuhan alaiset ihmiset, päihde- ja mielenterveysongelmaiset, maahanmuuttaneet, ikääntyneet ja muuten asumiseensa ohjausta tarvitsevat henkilöt.²⁵

Järjestöjen tekemän asumiseen liittyvän neuvonta- ja ohjaustyön rooli näyttäytyy lakisääteisiä palveluja täydentävänä palveluna, jonka tarkoitus on ennaltaehkäistä asunnottomuutta tai sen uusiutumista. Järjestöjen asumisneuvonta ja -ohjaus tavoittaa palvelujen ulkopuolella olevia henkilöitä ja toimii siltana palvelujen piiriin.²⁶

²³ Asumissosiaalinen työ on kattokäsite, joka on kehitetty kuvaamaan asuntosektorin ja sosiaalitoimen yhteistä työmuotoa. Asumissosiaalisella työllä tarkoitetaan ”sellaista asunnottomien, asunnottomuusuhan alla elävien tai aiemmin asunnottomuutta kokeneiden parissa tehtävää asunnottomuuden vastaista työtä, joka kohdistuu asumista vaarantaviin taloudellisiin, sosiaalisiin ja terveydellisiin ongelmiin”. Asumissosiaalisen työn alle sijoittuvat käsitteet asumisohjaus, asumisneuvonta ja kotiin annettava asumisen tuki. (Granfelt 2022, 13–14.)

²⁴ Asumisneuvonnan lakisääteistämistä valmistelleen työryhmän loppuraportti 2021, 20–21.

²⁵ Helskyaho ym. 2020.

²⁶ Helskyaho ym. 2020.

Erityisesti nuorilla, maahanmuuttaneilla ja asunnottomilla voi olla korkea kynnys hakeutua oma-aloitteisesti palvelujen piiriin²⁷. Järjestöjen palveluissa autetaan niitä, joille matalan kynnyksen palvelujenkin kynnys on liian korkealla.

Järjestöjen asumisneuvonnassa ja -ohjauksessa selvitetään vuokranmaksuvaikeuksia, varmistetaan asukkaan tarvitsema palvelu, turvataan asumisen jatkuminen, neuvotaan viranomaisasioissa, asunnonhaussa ja asumisen käytännöissä, vahvistetaan asukkaan taloudenhallintataitoja, edistetään mielenterveyttä ja kootaan asukkaan tarvitsema palveluverkosto. Asumisneuvontaa tehdään puhelimitse, sähköpostitse, kasvokkain, kotikäynneillä ja viestisovelluksilla. Erityisesti nuorten kanssa tehtävässä työssä hyödynnetään viestisovelluksia, kuten WhatsApp. Nuorisoasumisen järjestöjen työssä korostuvat muita asumisneuvonnan tuottajia vahvemmin mielen hyvinvoinnin tukeminen.²⁸

Asumisneuvonta on moniulotteista verkostotyötä, jota tehdään yhteistyössä muun muassa vuokranantajan, sosiaalityön, Kelan, talous- ja velkaneuvonnan, terveydenhuollon ja kolmannen sektorin kanssa. Järjestöjen työlle tyypillistä on suuri yhteisöryhmien määrä.²⁹

Merkittävimpiä asumisen neuvonta- ja ohjaustyötä STEA-rahoituksella toteuttavia järjestöjä ovat Nuorisoasuntoliitto NAL ry:n paikallisyhdistykset, Y-säätiö, Kuluttajaliitto, Moniheli ry, Sininauhasäätiö ja Vailla vakinaista asuntoa ry. Asumisterveysneuvontaa tarjoaa asumisterveysliitto ASTE ry. Lähelle asumisneuvontaa tulee myös Suomen sovittelufoorumi ry:n naapurisuussovittelu ja naapurustotyö. Lisäksi Aspa-säätiö ja Setlementtiasunnot tarjoavat asukkailleen asumisneuvontaa. Setlementtiasunnoilla on asumiskoordinaattoreita, jotka tarjoavat asumisneuvontaa ja tukevat yhteisöllisyyttä.

Järjestöistä osa tuottaa asumiseen liittyvän neuvonta- ja ohjaustyön kokonaisuudessaan STEA-rahoituksella, osa kokonaan vuokranantajana toimimisesta syntyvällä omalla rahoituksella ja osa Aran ja vuokranantajan yhteisrahoituksella³⁰. STEA on merkittävin järjestöjen rahoittaja, vain viisi järjestöä on saanut Aralta rahoitusta asumisneuvontaan vuosina 2020–2022, jolloin avustusta vielä voitiin myöntää myös järjestöille. Vuosittainen järjestöille myönnetty avustussumma on vaihdellut 65 000 ja 125 000 välillä. Lisäksi vuokranantajina toimivat Y-säätiö ja Setlementtiasunnot ovat saaneet Aralta avustusta asumisneuvontaan. Lain asumisneuvonnan tuesta kunnille tultua voimaan Aran asumisneuvonta-avustusta ei voida enää myöntää järjestöille eikä vuokrataloyhtiöille.

STEA on myöntänyt vuodelle 2023 erilaisiin asumisen neuvontaan, ohjaukseen ja valmennukseen liittyviin toimintoihin yhteensä noin 4,5 miljoonaa euroa ja samoihin teemoihin liittyviin kehittämishankkeisiin noin 1,4 miljoonaa euroa (kokonaisavustukset kolmen vuoden hankeajalle). Summa ei sisällä päihteiden käyttäjille suunnattua toimintakeskustoimintaa eikä tuetun asumisen kaltaista intensiivisempää tukea, mutta muutoin se sisältää laajasti erilaisia asumiseen liittyvän ohjauksen muotoja. Suurin yksittäinen avustuksen saaja on Y-säätiö, jolla on pysyvään asumisen neuvonta- ja ohjaustoimintaan 400 000 euroa ja lisäksi vuonna 2023 käynnistyneet kaksi asumisen turvaamiseen pyrkivää kehittämishanketta, joiden kokonaisbudjetti kolmelle vuodelle on yhteensä 1,4 miljoonaa. Nuorisoasumisen järjestöjen eli Nuorisoasuntoliitto NAL ry:n jäsenjärjestöjen yhteenlaskettu rahoitus asumiseen liittyvään neuvontaan, ohjaukseen ja valmennukseen vuodelle 2023 on 1,4 miljoonaa.³¹

Asumisneuvontaa ei ole ennen lakivalmistelua 2022 määriteltä selvärajaisesti. Asumisneuvonnan laki määrittelee käsitteen, mikä on johtanut siihen, että muuta kuin kyseisen määritelmän mukaista neuvontaa tekevät tahot ovat uudelleen mää-

27 esim. Tykkyläinen 2018; Alanara 2021; Vilka 2021.

28 Helsingin seudun asuntoliitto 2020.

29 Helsingin seudun asuntoliitto 2020.

30 Helsingin seudun asuntoliitto 2020.

31 STEAn avustustietokanta, viitattu 1.9.2023.

ritelleet omia palveluitaan. Esimerkiksi nuorisoasumisen kentällä on rajattu asumisneuvonnan määritelmä koskemaan lain määritelmän mukaisesti neuvontaa asumisen pulmatilanteissa, vuokravelka- ja häiriötilanteissa sekä asunnon kunnossapitoon liittyvissä ongelmissa. Asumisneuvonnassa yhteydenottajana on tyypillisesti asukas. Nuorisoasumisen yhteydessä asumisohjaus tarkoittaa rinnalla kulkevaa ohjausta ja opastusta asumisen käytäntöihin, asumiseen liittyvään taloudenhallintaan ja mielen hyvinvointiin. Asumisohjausta tarjotaan myös asunnottomille nuorille. Ennakoiva työntekijän aloitteesta tapahtuva ohjaus vuokratilanteissa ja häiriötilanteissa on myös asumisohjausta. Asumisvalmennuksella puolestaan tarkoitetaan asiakkaan kanssa sopimuksellista valmennusta, joka voidaan toteuttaa yksilö- tai ryhmävalmennuksena. Neuvonta-, ohjaus- ja valmennustyön lisäksi nuorisoasuntoyhdistykset tekevät vastuullista asukasvalintaa, löytävää asumistystä, asukastoimintaa, ryhmätoimintaa, asumisen tieto- ja neuvontatyötä sekä koulutustoimintaa. Asumisen tieto- ja neuvontatyöllä tarkoitetaan tässä asumisen taitoihin liittyvää tiedotusta ja asunnonhakuun liittyvää neuvontaa (vrt. nuorten tieto- ja neuvontatyö).³²

Maahanmuuttaneiden osuus kaikista asunnottomista on suhteellisen korkea: Aran 2022 tilastojen mukaan maahanmuuttaneiden osuus yksinelävistä asunnottomista oli pääkaupunkiseudulla (Helsinki, Espoo ja Vantaa yhteensä) 26 prosenttia³³. Tilastot eivät sisällä esimerkiksi Suomessa oleskelevia paperittomia, joten tosiasiasa maahanmuuttaneiden asunnottomien määrä voi olla suurempi. Maahanmuuttaneilla on muuta väestöä suurempi riski joutua asunnottomaksi.³⁴ Maahanmuuttaneiden asunnottomuus on monimutkainen, toisiinsa kytkeytyvien tapahtumien muodostama prosessi, johon vaikuttavat taloudelliset tekijät, yksilöön liittyvät tekijät, sosiaaliset verkostot tai niiden puute sekä kulttuurinen ulottuvuus³⁵.

Maahanmuuttaneille suunnattu monikielinen neuvonta ja ohjaus on tunnistettu hyväksi tavaksi ehkäistä asunnottomuutta. Neuvonnan ja ohjauksen keinoin voidaan auttaa henkilöitä, joilla ei ole riittävästi tietoa yhteiskunnan toimintatavoista, kielitaitoa tai digitaalisia valmiuksia asunnonetsintään. Monikielinen neuvonta ja ohjaus tavoittaa kohderyhmät hyvin ja mahdollistaa asioiden laajemman selittämisen asiakkaan kulttuurista huomioiden. Moniheli ry, Sininauhasäätiö ja Vailla vakinaista asuntoa ry tarjoavat tietoa asumisesta ja tukea asunnon hakemiseen monella eri kielellä.³⁶

Tietopyynnön järjestövastaajat

Vastaajista 102 taustaorganisaatio oli järjestö tai säätiö. Vastaajia, jotka olivat itse määritelleet, että heidän kunnassaan/hyvinvointialueella järjestetään asumisneuvontaa osana järjestöjen toimintaa, oli yhteensä 26 (24 eri kunnasta tai hyvinvointialueelta).

Kyselyssä 66 järjestöä, säätiötä tai yhdistystä edustavaa vastaajaa ilmoitti tarjoavansa asumiseen liittyvää neuvontaa. Järjestöjen luokkaan sisällytettiin myös järjestön omistamat vuokrataloyhtiöt, ja järjestövastaajista suurin osa kertookin toteuttavansa asumiseen liittyvää neuvontaa vuokranantajan tarjoamana omille vuokralaisilleen. Osa järjestöistä kokee tarjoavansa asumiseen liittyvää neuvontaa täysin tai lähes Aran määritelmän mukaisesti ja osa ei täysin Aran määritelmän mukaisesti, mutta sisältäen osin samoja elementtejä osana järjestötyötä. Vastausten jakautumisessa näkyy asumisneuvonnan määritelmän vakiintumattomuus ja asumiseen liittyvän neuvonta- ja ohjaustyön monipuolisuus, sillä samankaltaisetkin järjestöt saattoivat vastaajasta riippuen arvioida toteuttavansa asumiseen liittyvää neuvontaa Aran määritelmän mukaisesti, osana järjestötyötä tai vuokranantajan roolista käsin. Tämä

³² NAL-kentän käsitteet 2023.

³³ Asunnottomat 2022, liite 2.

³⁴ Vilkama 2021.

³⁵ Katisko 2013, 124.

³⁶ Vilkama 2021.

on ymmärrettävää, koska osa järjestöistä toimii samaan aikaan vuokranantajana ja tarjoaa järjestötyönä toteutettavia palvelujaan laajemmin tietyille kohderyhmälle.

Järjestöjen vastauksissa korostuu tietyn kohderyhmän rooli. Kyselyssä mainittuja erityisiä kohderyhmiä ovat ikääntyneet, nuoret, vieraskieliset, mielenterveyskuntoutujat ja vammaiset. Järjestöjen vastauksissa asumisneuvonnan tavoitteisiin liittyen toistuvat samat asumisen turvaamiseen ja asumisen ongelmien ennaltaehkäisyyn liittyvät tavoitteet kuin muidenkin toimijoiden vastauksissa. Osassa järjestöjen vastauksia tulee esiin myös asukkaiden tieto oikeuksistaan ja oikeusturvan toteutuminen. Erityisesti oikeudellista neuvontaa tarjoava Kuluttajaliitto ja vieraskielisille neuvontaa tarjoava Moniheli ry korostavat oikeusturvan näkökulmaa osana asumisneuvontaa.

Järjestövastaajista puolet arvioi oman organisaation asumisneuvojen työpanoksen sopivaksi asiakasmääriin ja asiakkaiden tarpeisiin vastaamiseksi ja reilu neljännes (28 %) arvioi työpanoksen riittämättömäksi. Järjestöjen toiminnassa aloite asumisneuvontatilanteen hoitamiseksi voi tulla asukkaalta itseltään, asumisneuvojalta, vuokratyöyhtiöltä, sosiaali- ja terveyspalveluilta tai Kelalta. Aukkaan aloitteellisuus vaihtelee vastauksissa neljästä prosentista sataan järjestön toiminnasta riippuen.

CASE: Nuorille suunnattu asumiseen liittyvä neuvonta ja ohjaus Ohjaamon verkostoyhteistyössä

Ohjaamot ovat matalan kynnyksen ohjauspisteitä, jotka tarjoavat alle 30-vuotiaille neuvontaa ja ohjausta työhön, koulutukseen ja arkeen liittyvissä asioissa. Ohjaamo muodostaa paikkakunnalle ammattilaisten verkoston, jossa työskentelee nuorisotoimen, opetustoimen, sosiaali- ja terveydenhuollon, Kelan ja TE-palveluiden edustajia. Kolmas sektori on merkittävä toimija Ohjaamoissa ainakin asumiseen liittyvän neuvonnan, maahanmuuttajatyön, talousneuvonnan ja päihdepalvelujen osalta. Ohjaamojen toiminnassa on suuria eroja eri paikkakuntien välillä, koska toimintaan osallistuvien organisaatioiden rooleista ja hallinnoinnista sovitaan paikallisesti. (Lilja & Helander 2021, 117.)

Ohjaamoja on 67 kappaletta. Niistä 11 tarjoaa kasvokkaista asumisneuvonnan palvelua vähintään viikoittain ja 11 vähintään kuukausittain. Lisäksi neljässä Ohjaamossa on asumisneuvonta saatavilla etäyhteyksin jokaisena aukiolopäivänä. (KEHA-keskus 2023.) Monessa Ohjaamossa asumisneuvonnan päivystyksen toteuttaa paikallinen nuorisotasuntoyhdisty.

Yleistä asumisneuvontaa pidetään Ohjaamon työntekijöiden yhteisenä työnä. Asiakkaan vastaanottotilanteessa Ohjaamossa työskentelevän tulee osata auttaa esimerkiksi asunnon etsimisessä ja asuntohakemuksen teossa. Ohjaamojen asumista tukevassa työssä voidaan tunnistaa kolme palvelupolkua. Ensinnäkin etsivät nuorisotyöntekijät voivat jalkautua nuorten pariin ja avustavat arjenhallintaan liittyvien asioiden hoitamisessa. Toiseksi sosiaaliohjaajat vastaavat toimeentuloon tai asumistaitoihin liittyvästä neuvonnasta ja asumisen ongelmatilanteissa. Kolmas palvelupolku muodostuu monialaisesta yhteistyöverkostosta, jossa nuorta tuetaan esimerkiksi yhteydenotossa Kelaan tai paikalliseen nuorisotasuntoyhdistykseen. (Lilja & Helander 2021, 119.)

Tapausesimerkki: Asumisneuvonnan yhteistyö Jyväskylän Ohjaamossa

Jyväskylän Ohjaamossa on yhtenä päivänä viikossa 4 tunnin ajan asumisneuvonnan walk-in-vastaanotto, johon voi tulla ilman ajanvarausta. Kaupungin asumisneuvoja ja Jyväskylän nuoris- ja palveluasunnont ry:n (JNP) työntekijä tarjoavat ohjausta vuoroviikoin. JNP on paikallinen nuorisotasuntoyhdisty ja NAL-jäsenyhdisty. Kaupungin ja yhdistyksen yhteistyö mahdollistaa viikoittaisen asumisneuvonnan päivystyksen Ohjaamolla. Kaupungin asumisneuvoja ja yhdistyksen työntekijä tekevät myös paljon toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen liittyvää yhteistyötä. Kaupungin asumisneuvojan työpanos rahoitetaan Aran myöntämällä avustuksella ja kaupungin omarahoitusosuudella, yhdistyksen työpanos rahoitetaan STEAn avustuksella. Yleisimmin nuoret tulevat Ohjaamon asumisneuvontaan asunnon hakemisen, asumiseen liittyvien Kela-asoiden tai asumisen haasteiden vuoksi. Haasteita voivat olla esimerkiksi erimielisyydet vuokranantajan kanssa, häätötilanteet sekä asunnon hakeminen ilman luottotietoja.

Asumisneuvonnan ja -ohjauksen tarjoaminen Ohjaamossa mahdollistaa nuoren saattamisen tarvittaessa suoraan johonkin muuhun elämän osa-alueeseen liittyvään palveluun. Vastaavasti muun syyn takia Ohjaamoon tullut nuori voidaan ohjata asumisneuvojalle, jos tulee ilmi asumiseen liittyvää neuvonnan tarvetta. Ohjaamossa päivystää kerran kuukaudessa myös talousneuvola ja Kela. Asumisneuvonnan osallistuminen Ohjaamon viikoittaiseen tiimipalaveriin tukee asumisen ja asumiseen liittyvän taloudenhallinnan puheeksi ottoa myös muiden Ohjaamossa työskentelevien tekemässä asiakastyössä.

3 Muutokset asumisneuvonnassa

Tässä luvussa tarkastellaan viimeaikaisia muutoksia asumisneuvonnan toteutuksessa lainsäädännön, toimintaympäristön muutosten ja tunnistettujen hyvien käytäntöjen kautta.

3.1

Lainsäädännön vaikutukset

Keskeiset havainnot

- Ara-vuokra-asukkaat ovat yleisimmin asumisneuvonnan piirissä. Asumisoikeusasukkaiden ja omistusasujien pääsy asumisneuvonnan piiriin on edelleen melko harvinaista.
 - Vuonna 2023 avustus on lisännyt tarjoamista kaikille asukkaille. Kokonaisuutena asumisneuvontaa edelleen tarjotaan useimmiten vain vuokratoyhtiön omille asukkaille.
 - Asumisneuvonta-avustuksen merkitys asumisneuvonnan laajentamiselle koetaan erittäin suurena. Aran avustus on mahdollistanut asumisneuvonnan laajentamista kaikille kuntalaisille. Asumisneuvontaa jo tarjoavat arvioivat muutoksen mahdollistaneen asumisneuvonnan laajemman tarjoamisen asumismuodosta riippumatta.
-

Asunnottomuuden ehkäisytöön ja samalla asumisneuvonnan painopiste on 2010-luvulla siirtynyt pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisestä asumisen turvaamiseen, vuokravelkojen ehkäisemiseen ja asumista turvaaviin ehkäiseviin talousneuvonnan palveluihin. Osa tätä kehityskulkua on asumisneuvonnan saatavuuden parantaminen myös muussa kuin ara-asuntokannassa. Vuodesta 2022 Ara on voinut myöntää avustusta käytettäväksi kaikille kuntalaisille tarjottavaan palveluun, asumismuodosta riippumatta. Vuonna 2023 voimaan tuli viisivuotinen laki asumisneuvonnan tuesta kunnille, jonka tarkoituksena on parantaa asumisneuvonnan saatavuutta ja turvata jo olemassa olevan asumisneuvontapalvelun jatkuvuus. Tavoitteena on, että asumisneuvontaa saisivat kaikki asumisessaan tukea tarvitsevat kuntalaiset, myös yksityisissä vuokra-asunnoissa ja omistusasunnoissa asuvat.

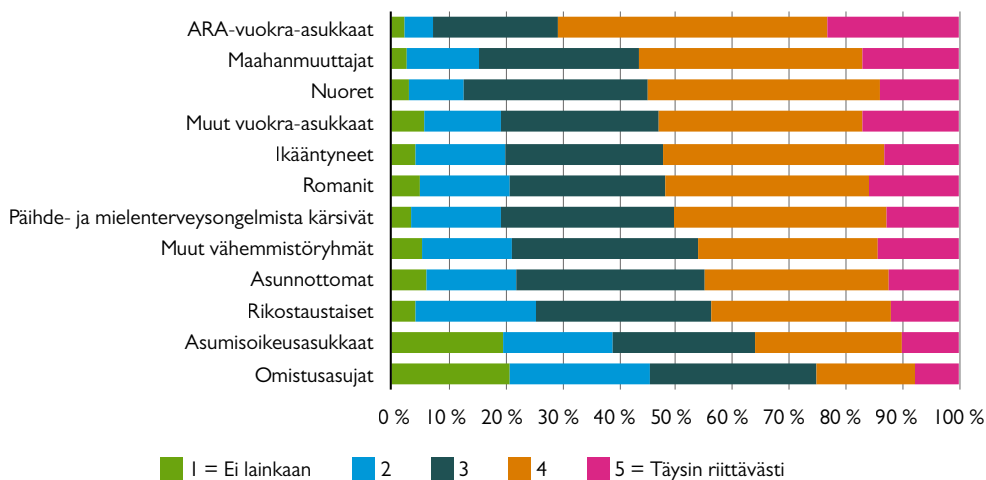
Ara-vuokra-asukkaat ovat yleisimmin asumisneuvonnan piirissä. Kaikista vastaajista 70 prosenttia arvioi ara-vuokra-asukkaiden saavan täysin tai lähes riittävästi asumisneuvontaa tarvittaessa kuntansa alueella. Kunnissa, joissa tarjolla on Aran määritelmää vastaavaa asumisneuvontaa, lähes kaikissa asumisneuvontaa on riittävästi ara-vuokra-asukkaille. Kaikista vastaajista noin puolet arvioi, että asumisneuvontaa on riittävästi tarjolla muille vuokra-asukkaille. Asumisneuvontaa on noin puolen vastaajista mielestä saatavilla melko tai täysin riittävästi myös muille kohderyhmille. Muut kuin Aran määritelmän mukaista asumisneuvontaa järjestävät suhtautuvat kuntansa asumisneuvonnan riittävyteen hieman kriittisemmin ja vastauksissa oli myös enemmän en osaa sanoa -vastauksia. Kyselyyn osallistuneet ja haastatellut huomauttivat erityisesti maahanmuuttajien, nuorten ja ikääntyneiden asumisneuvonnan tarpeesta. Näille ryhmille tarjotaankin usein räätälöityä asumisneuvontaa, erityisesti järjestöjen toimesta. Myös päihde- ja mielenterveyspalveluiden asiakkaat sekä rikostaustaiset mainittiin yleisinä asumisneuvonnan kohderyhminä.

Asumisoikeusasukkaiden ja omistusasujien pääsy asumisneuvonnan piiriin on edelleen melko harvinaista. Omistus- ja asumisoikeusasukkaiden pääsyä asumisneuvonnan piiriin on haluttu laajentaa. Omistusasujien ja asumisoikeusasujien tarve neuvonnalle on perinteisesti ollut vähäisempi, mutta se saattaa kasvaa asumisen kustannusten noustua viimeisinä vuosina. Toistaiseksi näiden ryhmien osalta asumisneuvonnan saatavuus arvioidaan vielä selvästi vuokra-asujia matalammaksi. Kuitenkin kunnista, joissa tarjotaan Aran määritelmää vastaavaa asumisneuvontaa, vajaan 40

prosentissa omistusasujille ja asumisoikeusasujille on tarjolla riittävästi asumisneuvontaa. Käänteisesti tämä tarkoittaa sitä, että muissa kunnissa tilanne on huomattavasti heikompi. Tulosten perusteella voi kuitenkin päätellä, että Aran määritelmää vastaavalla neuvontapalvelulla on yhteys asumisneuvonnan laajempaan saatavuuteen, joten tätä lisäämällä saattaisi myös olla mahdollista tukea laajempaa saatavuutta.

Miten arvioit seuraavien kohderyhmien saavan asumisneuvontaa kuntanne/hyvinvointialueenne alueella, jos he sellaista tarvitsisivat?

(n=119–179, eos poistettu)

Kuva 15. Asumisneuvonta eri kohderyhmille

Kokonaisuutena asumisneuvontaa edelleen tarjotaan useimmiten vain vuokratotaloyhtiön omille asukkaille. Vähemmistössä niistä kunnista, joissa asumisneuvontaa tarjotaan, se on saatavilla kaikille kuntalaisille. Kuitenkin kunnista, joissa tarjolla on avustuksen määritelmän mukaista asumisneuvontaa, jo lähes puolissa asumisneuvontaa on tarjolla kaikille kunnan asukkaille (27 kuntaa).

Vuonna 2023 avustus on lisännyt tarjoamista kaikille asukkaille. Vuodesta 2023 laki asumisneuvonta-avustuksesta on mahdollistanut avustuksen saamisen asumisneuvonnan kohdentamiseen kaikille kuntalaisille. Muutoksen vaikutus näkyy aineistossa asumisneuvonnan laajentamisena kaikille kuntalaisille vuonna 2023. Tämä on saatettu järjestää esimerkiksi ostopalveluiden kautta siten, että kunta tai hyvinvointialue hankkii asumisneuvontapalvelun jo aiemmin omille asukkaille asumisneuvontaa toteuttaneelta vuokratotaloyhtiöltä tai järjestöltä.

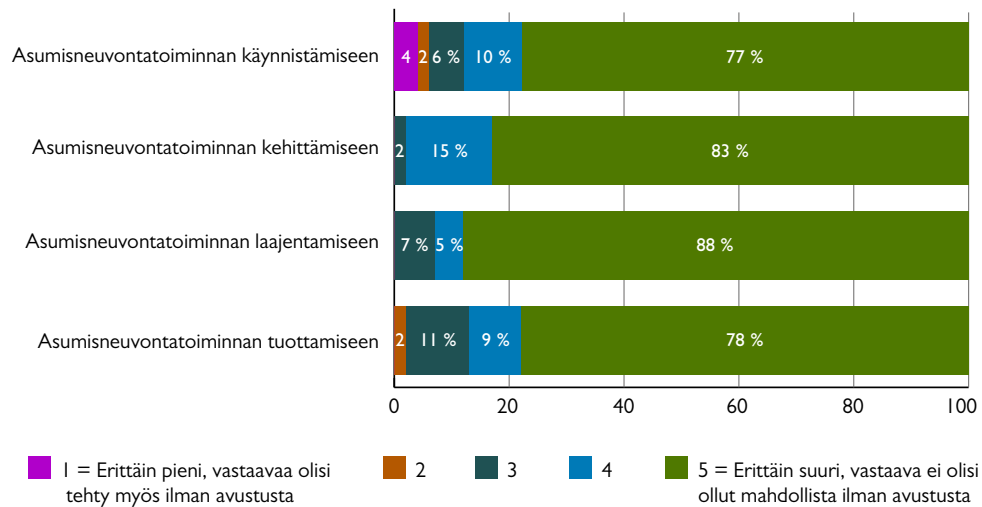
Asumisneuvonta-avustuksen merkitys asumisneuvonnan laajentamiselle koetaan erittäin suurena. Lähes kaikki avustusta saaneet arvioivat sen merkityksen erittäin suureksi niin toiminnan käynnistämiseen ja kehittämiseen kuin laajentamiseen ja tuottamiseenkin. Erityisen suureksi arvioitiin merkitys asumisneuvonnan laajentamiseen.

Aran avustus on mahdollistanut asumisneuvonnan laajentamista kaikille kuntalaisille. Avointen vastausten perusteella korostuu erityisesti merkitys asumisneuvonnan laajentamisessa. Asuntojen omistajien näkökulmasta aiemmat avustukset ovat auttaneet vakiinnuttamaan toimintaa omassa vuokratotaloyhtiössä. Tavoite laajentaa asumisneuvontaa kaikille on kuitenkin yksittäisiä yhtiöitä laajempi, ja siten hyötyy erityisesti lainsäädännön muutoksesta ja avustuksen laajemmasta kohdentamisesta. Toisaalta esiin nostettiin tiukkeneva taloudellinen tilanne ja riski siitä, että ilman avustusta tai avustuksen pienentyessä myös nykyinen toiminta saattaa vaarantua.

”Kaikille kunnan asukkaille tarjolla olevan asumisneuvonnan käynnistäminen ei toteutuisi ilman Aran tukea.”

Keille kaikille kuntanne alueella on tarjolla asumisneuvontaa?

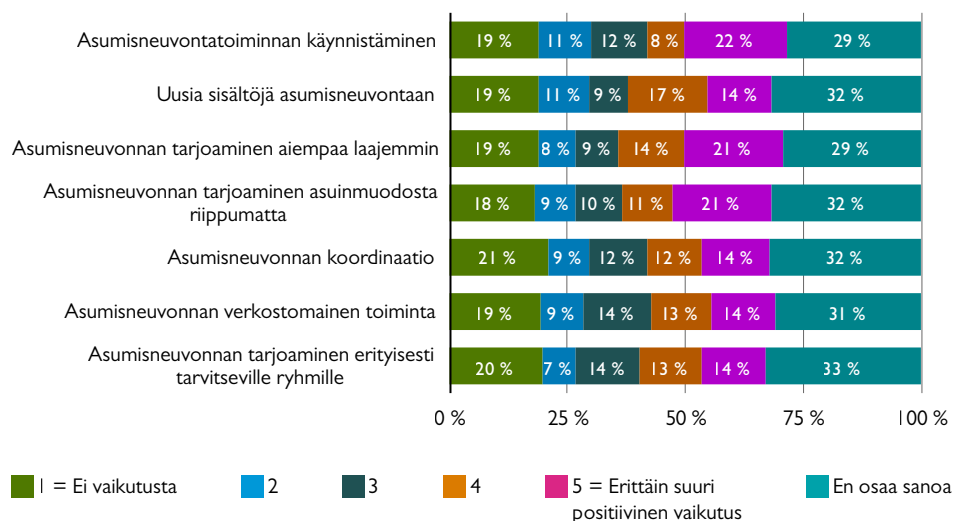
(n= 47-109)

Kuva 16. Avustuksen merkitys

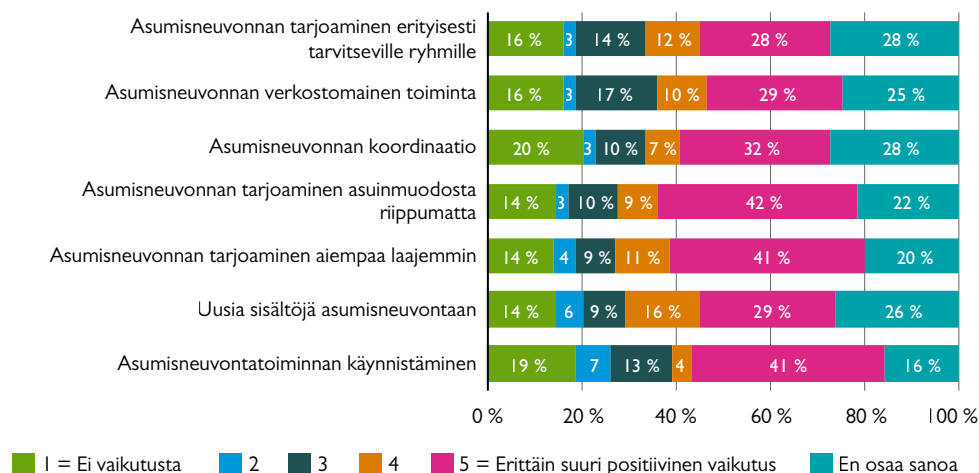
Lain voimaantulon vaikutukset ovat vielä kahtiajakoisia. Koko maan tasolla mielipiteet jakautuvat, mutta asumisneuvontaa jo tarjoavat arvioivat muutoksen mahdollistaneen asumisneuvonnan laajemman tarjoamisen asumismuodosta riippumatta. Kaikkien kyselyvastaajien osalta positiiviset ja negatiiviset arviot määräaikaisten lain vaikutuksista olivat melko jakautuneita, ja enintään noin 30 prosenttia arvioi vaikutukset selvästi positiivisiksi (kuva 18). Kuitenkin vastaajista, jotka arvioivat asumisneuvontansa täysin tai lähes Aran määritelmää vastaavaksi, yli puolet arvioi uuden lain mahdollistaneen asumisneuvonnan tarjoamisen aiempaa laajemmin ja asumismuodosta riippumatta (kuva 19). Lain vaikutukset ovat siis toistaiseksi kohdentuneet ensisijaisesti kuntiin, joissa asumisneuvontaa on jo ollut tarjolla, mutta vaikuttaneet palvelun leviämiseen niissä kunnissa.

Kaikki vastaajat: Miten arvioit vuonna 2023 voimaan tulleen lain vaikutuksia kunnassanne/alueellanne? (Laki asumisneuvonnan tuesta kunnille vuosina 2023-2027) (n= 184)

Kuva 17. Lain vaikutukset, kaikki vastaajat

Miten arvioit vuonna 2023 voimaan tuleen lain vaikutusta kunnassanne/alueellanne? (Laki asumisneuvonnan tuesta kunnille vuosina 2023–2027)

Kuva 18. Lain vaikutukset, asumisneuvontaa jo tarjoavat

Yksittäisissä tilanteissa lailla on tunnistettu myös negatiivisia vaikutuksia, jos aiemmin toimivaa mallia on jouduttu pakottamaan kuntavetoiseksi. Tilanteissa, joissa aiemmin avustusta ovat käyttäneet kunnan sosiaalipalvelut tai vuokraloyhtiö suoraan, uudessa mallissa kunnan mukaantulo on koettu toimintaa sekoittavana tekijänä. Kunta voi hankkia palvelun vuokraloyhteisöiltä, järjestöltä tai hyvinvointialueelta, mutta verrattuna suoraan vuokraloyhteisölle tai sosiaalipalveluihin myönnettävään avustukseen, kunnan mukana olo luo tällöin uuden portaan prosessiin. Kehittämistarpeena toivotaan joissakin tilanteissa avustusta suoraan hyvinvointialueelle ja sosiaalipalveluihin.

”Entinen avustuskäytäntö oli yhtiöllemme hyvä. Nyt uusi kuntavetoinen malli tukehtuu kunnan saamattomuuteen ja byrokratiaan.”

”Asumisneuvonnan kehittäminen ja laajentaminen tarvittaville kohderyhmille on haastavampaa, kun vuokraloyhtiö ei voi itse hakea tähän avustusta.”

Case: Asumisneuvonnan muutoksia Espoossa

Asumisneuvontaa on toteutettu aiemmin sekä Espoon kaupungin aikuissosiaalityössä että Espoon Asuntojen tarjoamana omille vuokra-asukkailleen.³⁷ Kaupungilla on nykyisin sopimus Espoon Asuntojen kanssa asumisneuvonnan tuottamisesta Espoon Asuntojen asukkaille (4 htv) ja ulkopuolisen palveluntuottajan kanssa kaikille kuntalaisille tarkoitetun asumisneuvonnan toteuttamisesta ostopalveluna kilpailutuksen kautta³⁸.

Kaikille kuntalaisille tarkoitettua asumisneuvontaa toteutetaan puhelimitse, sähköpostilla, palveluntuottajan tiloissa sekä kaupungin tiloissa. Asumisneuvojat ovat sosiaalialan ammattilaisia ja he auttavat kaikkia apua tarvitsevia espoolaisia ratkaisemaan asunnon saamiseen ja asumiseen liittyviä haasteita. Palvelun tavoitteena on muun muassa vähentää häättöjä ja asunnottomuutta Espoossa.

Espoon Asunnot Oy:n asumisneuvonnan tavoitteena on tarpeettomien häättöjen ennaltaehkäiseminen ja estäminen. Asumisneuvontaa työllistävät eniten vuokravelat, joista tehdään maksusopimuksia yhteistyössä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen aikuissosiaalityön kanssa. Lisäksi asumisneuvonta tukee isännöitsijöiden työtä huoneiston huonon hoidon ja asumishäiriöiden selvittelyssä silloin, kun asiakkuus on alkanut vuokravelasta. Muissa tilanteissa isännöitsijöiden tukena on sosiaalinen isännöitsijä.

Asumisneuvonnan toimijat muodostavat yhteisen ohjausryhmän, johon kuuluvat Espoon kaupunki, yleistä asumisneuvontaa tarjoava palveluntuottaja, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue, Espoon Asunnot Oy sekä tarvittaessa muita toimijoita.

3.2

Toimintaympäristön muutokset ja asumisneuvonnan hyödyt

Keskeiset havainnot

- Asumisneuvonnan toimintaympäristö on vaikeutunut kuluneiden kolmen vuoden aikana. Taustalla vaikuttaa asukkaiden taloudellisen tilanteen heikkeneminen. Positiivisena havaintona osa vastaajista arvioi vuokravelkasaatavien ja häättöjen määrän vähentyneen.
- Ikääntyneiden kotona pärjäämisen tilanne on edelleen heikentynyt verrattuna edelliseen selvitykseen.
- Asumisneuvonnalla voidaan vähentää vuokravelkojen syntymistä, häättöjä sekä häiriökäyttäytymistä.
- Kaikista vastaajista 72 prosenttia arvioi asumisneuvonnan olevan taloudellisesti kannattavaa.

Toimintaympäristön muutokset

Asumisneuvonnan toimintaympäristö on vaikeutunut kuluneiden kolmen vuoden aikana. Taustalla vaikuttaa asukkaiden taloudellisen tilanteen heikkeneminen. 71 prosenttia kyselyvastaajista arvioi asumiseen liittyvien kustannusten kuten sähkön hinnan ja lämmityskustannusten nousseen viimeisen kolmen vuoden aikana. Samaan taloudellisten olosuhteiden kokonaisuuteen liittyvät vuokravelkasaatavien, sosiaaliturvien tarpeisiin vastaavuuden, asumisen tuen tarpeisiin vastaavuuden sekä kohtuuhintaisten asuntojen saatavuuden heikkeneminen. Avovastauksissa huolta herättävät hallituksen tekemät päätökset asumistuen ja muiden sosiaalietuuksien leikkauksista, jotka vaikuttavat suoraan asukkaiden taloudelliseen tilanteeseen ja asumisneuvonnan tarpeeseen. Asumiskustannusten nousu, epävarmuus työmarkkinoilla ja etuuksien vähentäminen saattavat kohdentua samoillem henkilöille, mikä korostaa vaikutusta.

³⁷ Oosi ym. 2019

³⁸ <https://www.espoo.fi/fi/uutiset/2023/08/espoo-kaupunki-panostaa-asumisneuvontaan>

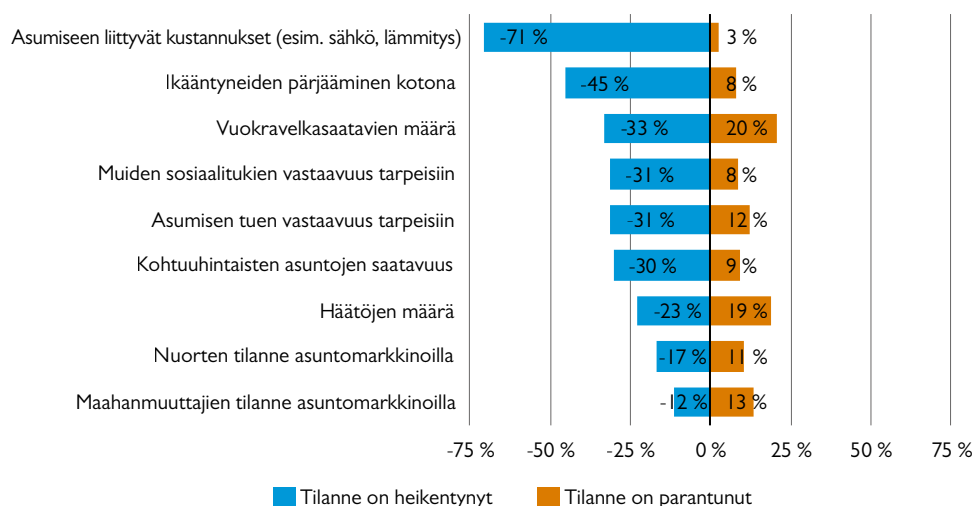
Talousneuvonnan elementtien painoarvon voi vastausten perusteella olettaa olevan vielä aiempaakin tärkeämpi osa asumisneuvonnan kokonaisuutta.

”Yhteiskunnan tukien väheneminen näkyy vuokravelkojen kasvussa ja häätöjen määrässä. Asuminen kallistuu ja ikäihmisten pärjääminen kotona kurjistuu.”

”Vuokravelkojen voi odottaa kasvavan talouden laskusuhdanteen ja asumisen tukien mahdollisten muutosten vuoksi. Tämä taas heikentää hyvinvointia ja voi näkyä myös kasvavana häiriökäyttäytymisenä kiinteistöillä. Maahanmuuttajien määrä todennäköisesti kasvaa tulevaisuudessa. Tämä taas lisää asumisneuvonnan tarvetta asunnon hakemisesta alkaen.”

”Asuminen ja eläminen on muuttunut huomattavan paljon kalliimmaksi korkean inflaation vuoksi. Samalla uusi hallitus kaavailee merkittäviä heikennyksiä asumistukeen ja muihinkin tukiin, jotka toteutuessaan kohdistuisivat erityisen voimakkaasti haavoittuvassa asemassa oleviin, jotka muodostavat pääosan asumisneuvonnan asiakkaista. Seurauksena on oletettavissa, että vuokravelkasaatavien ja häätöjen määrä tulee kasvamaan.”

Arvioi asumisneuvonnan toimintaympäristön muuttumista viimeisen kolmen vuoden aikana: (n=191)

Kuva 19. Toimintaympäristön muutokset, osuus vastaajista

Positiivisena havaintona osa vastaajista arvioi vuokravelkasaatavien ja häätöjen määrän vähentyneen. 20 prosenttia vastaajista arvioi vuokravelkasaatavien määrän laskeneen ja 19 prosenttia häätöjen määrän vähentyneen. Vastanneista lähes jokaista yhdisti se, että kunnassa tarjotaan asumisneuvontaa täysin Aran määritelmän mukaisesti tai samoja elementtejä sisältäen osana vuokrataloyhtiön toimintaa. Vaikka toimintaympäristö kokonaisuutena on vaikeutunut, asumisneuvonnalla on pystytty parantamaan tilannetta.

Ikäntyneiden kotona pärjäämisen tilanne on edelleen heikentynyt verrattuna edelliseen vuoden 2018 selvitykseen. Vastaajista 45 prosenttia arvioi ikäntyneiden kotona pärjäämisen tilanteen heikentyneen. Tilanne on edelleen hieman heikentynyt edellisestä selvityksestä. Väestön ikääntyminen asettaa uusia vaatimuksia myös asumisneuvonnalle. Toisaalta väestörakenteen muuttuminen näkyy myös maahanmuuttaja-asiakkaiden määrän kasvuna, mikä luo tarvetta kulttuurisensitiiviselle osaamiselle sekä kotoutumisen tematiikan tuntemiselle. Yksittäisistä kohderyhmistä nuorten ja maahanmuuttajien tilannetta arvioidaan tällä hetkellä melko neutraalisti. Pienehkö määrä vastaajista arvioi tilanteen huonontuneen, kuten myös parantuneen.

Haastatteluissa mainittiin myös, että yksityisillä vuokranantajilla asuvien asumisneuvonnalle on aikaisempaa enemmän tarvetta asuntojen vuokrien ja elinkustannusten nousun myötä.

Teknologian painoarvo kasvaa myös asumisneuvonnassa. Sähköiset palvelut muuttavat myös asumisneuvonnan toteutustapoja, mikä tulee huomioida eri kohderyhmien, kuten ikääntyneiden asioita hoitaessa ja varmistaa riittävä tuki asiointiin kaikissa tilanteissa. Toisaalta teknologia tarjoaa mahdollisuuksia tehokkaampaan ja kattavampaan palveluun niukoilla resursseilla.

Kokonaisuutena toimintaympäristön arvioidaan monimutkaistuneen, mikä edellyttää asumisneuvonnalta entistäkin parempaa kykyä reagoida ja mukautua toisaalta kohderyhmien ja asiakkaiden yksittäisiin tarpeisiin, mutta myös suurempiin koronapandemian tai globaaleista kehityskuluista johtuvien poikkeustilanteiden kaltaisiin muutoksiin.

Asumisneuvonnan hyödyt

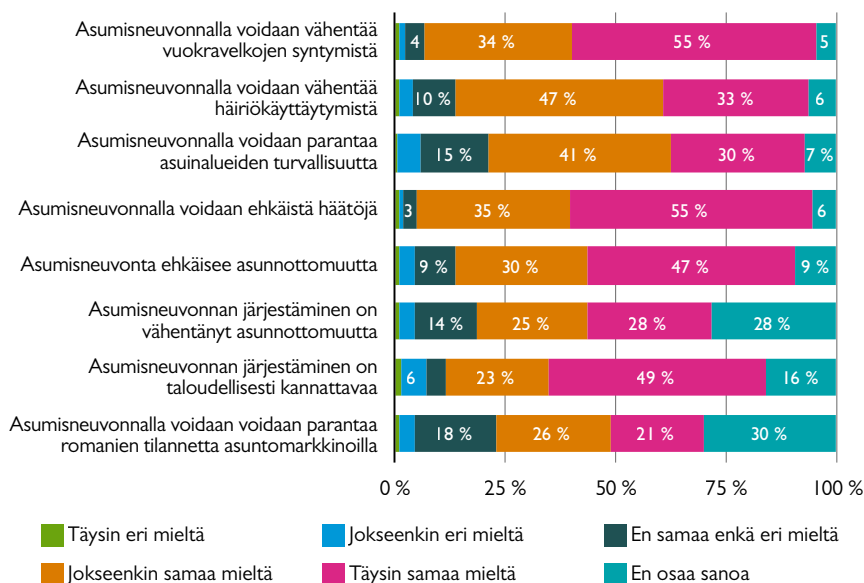
Asumisneuvonnalla voidaan vähentää vuokravelkojen syntymistä, häätöjä sekä häiriökäyttäytymistä. Noin 90 prosenttia vastaajista arvioi, että asumisneuvonnalla pystytään vähentämään vuokravelkojen syntymistä sekä ehkäisemään häätöjä. Vastaajista 80 prosenttia arvioi, että asumisneuvonnalla pystytään ehkäisemään häiriökäyttäytymistä, ja 77 prosenttia arvioi asumisneuvonnan ehkäisevän asunnottomuutta (kuva 21). Yksittäisistä kohderyhmistä asumisneuvonnan arvioidaan myös voivan parantaa romanien tilannetta asuntomarkkinoilla. Asumisneuvonnan hyödyistä on siis merkittävä samanmielisyyttä.

Asumisneuvonnan järjestäminen koetaan taloudellisesti kannattavana. Kaikista vastaajista 72 prosenttia arvioi asumisneuvonnan olevan taloudellisesti kannattavaa. Vain pieni osa oli eri mieltä. Vaikka asumisneuvonnan vaikutuksista merkittävimmät kohdentuvat häätöjen ehkäisemisen kautta yksilölle, vuokranantajan ja yhteiskunnan näkökulmasta taloudellinen näkökulma on helppo perustella asumisneuvonnan laajentamisesta päätettäessä. Selvityksessä häätöjen kustannuksista³⁹ keskimääräisen hädän kokonaiskustannukseksi arvioitiin vuokranantajan näkökulmasta 10 600 euroa. Yhteiskunnalliset kokonaiskustannukset ovat huomattavasti tätä suuremmat, ja vuokranantajan ja yhteiskunnan kustannusten erottaminen on jossain määrin keino- tekoista tilanteessa, jossa asuntojen tosiasiallinen omistaja on kunta.

39 Aihinen ym. 2023

Arvioi seuraavia väittämiä omien kokemustesi perusteella

(n= 197)

Kuva 20. Asumisneuvonnan vaikutukset

Seuraavassa on kuvattu teemoittain aineistosta nousseita asumisneuvonnan toteutuksen hyviä käytäntöjä eri puolilta Suomea.

Yhteistyömallit ja -rakenteet vuokranantajien kanssa

- Asumisneuvonnan ja vuokravälvön välisen tiivis yhteistyö: puuttuminen jo ensimmäiseen maksamattomaan vuokraan tai vuokranmaksun viivästymisiin, jolloin mahdollisiin ongelmiin pystytään tarttumaan nopeasti, eikä vuokravelka kasva liian suureksi.
- Alueellisen asumisneuvonnan laajat yhteydet paikallisiin vuokranantajiin: asuttamisen helpottuminen tilanteissa, joissa asiakkaalla on maksamatonta vuokravelkaa.
- Taloyhtiön vartiointipalvelu mahdollistaa asumisneuvonnan nopean mukaan-tulon häiriötilanteissa.

Säännölliset yhteistyötapaamiset sosiaalitoimen ja muiden keskeisten yhteistyötahojen kanssa

- Asumisneuvonnan säännöllinen yhteistyö eri sidosryhmien ja vuoropuhelu eri toimijoiden välillä: tukee moniammatillisuutta ja tiedon lisääntymistä mm. asumisen riskitekijöistä ja ennaltaehkäisevästä työstä.
- Asumisneuvonnan toimiminen matalan kynnyksen ohjaavana tahona: linkki muihin palveluihin.
- Huoli-ilmoituksen lähettäminen lastensuojeluun ja aikuissosiaalityöhön häätötilanteissa.
- Verkostoituminen yhdessä Suomessa toimivien muiden asumisneuvojen kanssa.

Asiakastyön toteuttaminen yhdessä verkostojen eri toimijoiden, kuten sosiaalitoimen, Kelan ja vuokranantajien kanssa

- Asumisneuvonnan suorat yhteydenpidon väylät sekä tiiviit yhteistyörakenteet keskeisten yhteistyökumppaneiden kanssa: moniammatillisen tuen

tarjoaminen asiakkaalle, ongelmien taustasyiden tunnistaminen, ohjaamisen oikeanlaisen avun piiriin.

- Asiakasyhteistyötä mm. sosiaalitoimen kanssa, jonka tavoitteena asumisen mahdollistaminen esimerkiksi välitystilin avulla.
- Kotikäynnit tarpeen mukaan yhdessä sosiaalitoimen edustajien kanssa.

Asiakkaan kohtaaminen avoimesti ja kuunnellen

- Asiakkaan tarpeisiin ja tilanteeseen räätälöity ohjaus ja neuvonta: huomioidaan asiakkaan toimintakyky ja varmistaa tämän oikeuksien toteutuminen.
- Riittävän laajan ja matalan kynnyksen neuvonnan tarjoaminen, ns. yhden luukun malli: ohjaus ei edellytä virallista asiakkuutta, vaan neuvontaa saa nopeasti ja yhteistyössä muiden palveluiden kanssa.
- Luottamuksen rakentaminen asiakkaan kanssa. Luottamusta voi rakentaa eri tavoin, esimerkiksi tarjoamalla erilaista apua muuton tueksi.
- Asumiseen ja talouteen liittyvien kysymysten puheeksi otto asiakastilanteissa.
- Asukkaan tilanteen seuranta, jolla varmistetaan, että ongelma on ratkennut tai hallinnassa.

Neuvontatilaisuuden, infopakettien ja eri asukasryhmille kohdennettu tuki

- Asukkaiden ohjaus ja neuvonta palveluihin häätöuhkatilanteissa.
- Infotilaisuudet asumisen käytännöistä ja asumisneuvonnasta: Asukkaiden tietoisuuden kasvattaminen asumisen vastuista ja vaikutuksista, vastuunjako-
taulukot.
- Asumisen perehdytys vuokrasopimusta solmittaessa.
- Asumisneuvonnan verkkosivut usealla kielellä.

Toiminnan kehittäminen kerättyyn tietoon pohjautuen

- Systemaattinen seuranta ja toiminnasta kertovan datan kerääminen ja hyödyntäminen kehittämistyössä.
- Toiminnan kehittäminen yhteistyössä vuokranantajien ja muiden sidosryhmien kanssa.
- Toimenpiteiden ja vaikutusten systemaattinen seuranta ja dokumentointi.

4 Johtopäätökset ja vaikuttavuuden vahvistaminen

Luvussa kuvataan keskeiset johtopäätökset suhteessa selvityskysymyksiin.

4.1

Johtopäätökset

Asumisneuvontaa on tarjolla vähintään 61 kunnassa. 61 kunnan alueella on tarjolla asumisen turvaamiseen tähtäävää neuvontapalvelua, joka sisältönsä puolesta voisi saada Aran avustusta asumisneuvonnan laajentamiseen tai kehittämiseen. Asumisneuvontaa tarjoavat kunnat ovat jakautuneet maantieteellisesti melko tasaisesti sekä eri kokoisiin kuntiin. Asumisneuvonnan järjestäminen on kuitenkin sitä yleisempää, mitä suuremmasta kunnasta on kyse. Lisäksi 83 kunnan alueella tarjotaan osin samoja elementtejä sisältävää asumisen turvaamiseen tähtäävää neuvontapalvelua osana vuokranantajan, sosiaalipalveluiden tai järjestöjen perustyötä. Monissa niistä 65 kunnasta, joissa vuokranantaja tarjoaa asumisneuvontaa omille vuokralaisilleen osin määritelmän mukaisesti, palvelun sisältö on lähellä selvitettyä asumisneuvonnan määritelmää. Kokonaisuudessaan kyselyyn vastanneista kunnista lähes puolissa kaikista Suomen kunnista on tarjolla jonkinlaista asumista turvaavaa neuvontapalvelua. Selvityksen kyselyyn vastanneista kunnista 46:ssa vastaavaa palvelua ei tarjota.

Asumisneuvonnan tarjoaminen on yleistynyt viime vuosina. Asumisneuvonnan tarjoamisen yleisyyttä kartoitettiin edellisen kerran syksyllä 2018, jolloin Aran määritelmää vastaavaa neuvontapalvelua oli tarjolla 54 kunnassa. Tämän selvityksen kysymysmuotoilu ei ole täysin yhdenmukainen edelliseen selvitykseen verrattuna, vaan määritelmä mahdollisesti avustettavasta palvelusta on rajaavampi. Tästäkin huolimatta asumisneuvontaa on tarjolla useammassa kunnassa. Vuonna 2018 vastanneista kunnista 28 prosentissa (60 kuntaa) asumisneuvontaa ei tarjottu lainkaan. Nyt vastaava osuus oli pudonnut 24 prosenttiin (46 kuntaa). Kokonaisuutena tuloksista voi päätellä, että sekä asumisneuvonta tarkasti Aran avustuksen määritelmän mukaisesti että osittain samoja elementtejä sisältäen on hieman yleistynyt viime vuosina.

Vuonna 2018 kartoitettiin Aran määritelmän mukaisen asumista turvaavan palvelun lisäksi vain sosiaalipalveluiden osana tarjottavaa osin samoja elementtejä sisältävää palvelua. Tällöin sosiaalipalvelut olivat kunnan vastuulla ja mahdolliset osittaiset asumisneuvonnan tarjoamisen tavat kytkeytyivät sosiaalipalveluihin. Nyt tarkastelussa huomioitiin tarkemmin vuokranantajien, sosiaalipalveluiden ja järjestöjen tarjoamat vastaavat palvelut. Vuonna 2018 92 kunnassa asumisneuvonta kytkeytyi osaksi kunnan sosiaalipalveluita. Nyt vastaajia sosiaali- ja terveystalouksista oli ylipäänsä vähemmän palveluiden keskittyessä hyvinvointialueille. Vastaajia kuntien vuokrataloyhtiöistä oli huomattavasti enemmän, mistä johtuen myös kunnan vuokrataloyhtiön omille asukkailleen tarjoama neuvontapalvelu korostui vastauksista. Tästä ei suoraan voi päätellä, että osana sosiaalityötä tarjottava asumisen neuvonta olisi vähentynyt, vaan erilainen kysymysasettelu tuo paremmin näkyväksi vuokranantajien tarjoamaa neuvontapalvelua. Suuressa osassa kunnista tarjolla on niin vuokranantajan, sosiaalipalveluiden kuin järjestöjenkin tarjoamaa osin saman sisältöistä neuvontapalvelua.

Asumisneuvonnan järjestämisestä vastaa useimmiten kunnan vuokrataloyhtiö tai asuntotoimi. Suurin osa asumisneuvojista myös toimii näissä organisaatioissa. Asumisneuvojen sijoittumista kuntiin pidetään pääosin toimivana ratkaisuna, varsinkin asumisneuvonnan mahdollisimman laajalle ulottamisen näkökulmasta. Täysin tai lähes avustuksen määritelmää vastaavaa asumisneuvontaa tarjoavissa kunnissa

työskentelee yhteensä arviolta 169 asumisneuvojaa. Hieman yli puolet vastaajista arvioi asumisneuvojen määrän sopivaksi ja 38 prosenttia liian vähäiseksi.

Kokonaisuutena asumisneuvontaa tarjotaan edelleen useimmiten vain vuokratiloyhtiön omille asukkaille. Vuonna 2023 avustus on lisännyt tarjoamista kaikille asukkaille. Asumisneuvonta on saatavilla kaikille kuntalaisille vähemmistöissä kunnista, joissa neuvontaa on tarjolla. Kuitenkin kunnista, joissa tarjolla on Aran määritelmän mukaista asumisneuvontaa, jo lähes puolessa asumisneuvontaa on tarjolla kaikille kunnan asukkaille (27 kuntaa). Vuodesta 2023 laki asumisneuvonnan tuesta on mahdollistanut avustuksen saamisen asumisneuvonnan kohdentamiseen kaikille kuntalaisille. Muutoksen vaikutus näkyy aineistossa asumisneuvonnan laajentamisena kaikille kuntalaisille vuonna 2023. Tämä on saatettu järjestää esimerkiksi ostopalveluiden kautta siten, että kunta tai hyvinvointialue hankkii asumisneuvonpalvelun jo aiemmin omille asukkaille asumisneuvontaa toteuttaneelta vuokratiloyhtiöltä tai järjestöltä.

Laki asumisneuvonnan tuesta kunnille on edistänyt asumisneuvonnan leviämistä erityisesti kunnissa, joissa sitä on ollut jo aiemmin tarjolla. Kaikkien selvitykseen vastanneiden näkemykset uuden lain vaikutuksista jakautuivat, mutta kunnissa, joissa asumisneuvontaa on jo aiemminkin ollut tarjolla samansisältöisesti, laki on mahdollistanut asumisneuvonnan tarjoamisen laajemmin eri asumismuotoihin ja kohderyhmille. Tavoite asumisneuvonnan ulottamisesta aiempaa laajemmalle vaikuttaisi edenneen uuden lain seurauksena.

Asumisneuvonnalla voidaan vähentää vuokratilokojen syntymistä, häätöjä sekä häiriökäyttäytymistä. Noin 90 prosenttia vastaajista arvioi, että asumisneuvolla pystytään vähentämään vuokratilokojen syntymistä sekä ehkäisemään häätöjä. Vastaajista 80 prosenttia arvioi, että asumisneuvonnalla pystytään ehkäisemään häiriökäyttäytymistä, ja 77 prosenttia arvioi asumisneuvonnan ehkäisevän asunnottomuutta.

Asumisneuvonnan järjestäminen koetaan taloudellisesti kannattavana. Kaikista vastaajista 72 prosenttia arvioi asumisneuvonnan olevan taloudellisesti kannattavaa. Vain 8 prosenttia oli eri mieltä, ja 16 prosenttia ei osannut sanoa. Vaikka asumisneuvonnan vaikutuksista merkittävimmät kohdentuvat häätöjen ehkäisemisen kautta yksilölle, vuokranantajan ja yhteiskunnan näkökulmasta taloudellinen näkökulma on helppo perustella asumisneuvonnan laajentamisesta päätettäessä. Häädön kokonaiskustannukseksi vuokranantajan näkökulmasta on arvioitu aiemmin 10 600 euroa. Yhteiskunnalliset kokonaiskustannukset ovat huomattavasti tätä suuremmat.

Asumisneuvonnan toimintaympäristöä haastavat asumiskustannusten nousu ja asumisen tukien leikkaukset, joiden ennakoidaan johtavan vuokratilokojen kasvuun. Kustannusten nousu yhdistettynä asumisen tuen tason muutoksiin nähdään yleisesti haasteellisena yhdistelmänä, joka saattaa johtaa vuokranmaksuhäiriöiden kasvuun. Samalla asumisneuvonta yhdistyy laajempaan kehityskulkuun, jossa alijäämäiset hyvinvointialueet ovat joutuneet karsimaan ennaltaehkäisevistä palveluista. Kokonaisuutena asumisneuvonnan toimintaympäristö siis nähdään vaikeana tulevina vuosina. Yksittäisistä kohderyhmistä esiin nostettiin ikääntyneiden asiakkaiden määrän kasvaminen väestön ikääntyessä sekä niin ikään maahanmuuttaja-asiakkaiden määrän kasvu.

4.2

Vaikuttavuuden vahvistaminen

Selvityksen aineistosta pystytään tunnistamaan asumisneuvonnan vaikuttavuutta tukevia toistuvia havaintoja, jotka on seuraavassa esitetty kehittämisperiaatteiden muodossa kolmen teeman alla.

1. Toimintamallit ja organisoituminen

Mahdollisimman laaja saatavuus. Asumisneuvonta on todettu kustannustehokkaaksi ja vaikuttavaksi palveluksi, jonka tarve tulevana vuosina tulee kasvamaan toimintaympäristön vaikeutuessa. Asumisneuvonnan saatavuutta laajentamalla pystytään vahvistamaan vaikuttavuutta. Kunnissa, joissa asumisneuvontaa on jo saatavilla, kehittämistarve liittyy toiminnan vakinaistamiseen ja säilymiseen ilman hankerahoitusta sekä kohderyhmän laajentamiseen.

Asumisneuvonta perustuu yhteistyöhön. Asumisneuvonnan vaikuttavuutta tukee moniammatillinen yhteistyö. Verkostojen vahvistamisen tarve painottuu kehittämistarpeena erityisesti kunnissa, joissa asumisneuvontaa on jo tarjolla. Parhaimmillaan alueen asumisneuvonta muodostuu kokonaisuudesta, johon kuuluvat kunta, vuokranantajat, hyvinvointialue ja järjestöt.

Hyvinvointialueiden mukaan kytkeminen. Sosiaalipalveluiden siirtyminen hyvinvointialueille on muuttanut aiempia yhteistyörakenteita, ja asumisneuvonnan toimijoiden vastuissa tunnistetaan tällä hetkellä epäselvyyksiä ja katvealueita. Toimintatapojen ja vastuiden selkeyttämisen tarve korostuu kunnissa, joissa asumisneuvonta on vuokrataloyhtiön toteutusvastuulla. Vastaavasti useampi hyvinvointialueiden sosiaalipalveluita edustanut vastaaja piti vastuuta epäselvinä. Hyvinvointialue on jatkossa avaintoimija asumisneuvonnassa, ja sen mukaan kytkemiseen tulisi kiinnittää erityishuomiota. Samalla on syytä todeta että sosiaali- ja terveystieteiden yhdistävä rakenne monilla alueilla myös muodostaa mahdollisuuden aiempaa toimivamman kokonaisuuden rakentamiseksi. Myös yksi hyvinvointialue selkeine käytäntöineen voi olla alueen kunnille helpompi yhteistyökumppani, kuin useiden kuntien sosiaalipalvelut.

”Tällä hetkellä asumisneuvonta jää kuntiin irralliseksi osaksi suhteessa hyvinvointialueen toimintaan, eikä näin yhteneväistä työskentelyä/mallia ole asumisen asioiden osalta. Asumisneuvonnan tulisi olla asumismuodosta huolimatta kaikille asukkailla saavutettavaa, matalan kynnyksen palvelua.”

2. Asumisneuvonnan sisällöt ja eri kohderyhmien tarpeet

Ennaltaehkäisevä palvelu. Mahdollisimman oikea-aikainen ja varhainen puuttuminen tukee parhaiten asumisneuvonnan tavoitteita. Tämä on mahdollista vain edellä kuvattua yhteistyötä vahvistamalla. Toisaalta ennakoiva puuttuminen edellyttää riittävää resurssia, ja resurssien puuttuessa vähäiset työpanokset joudutaan väistämättä kohdentamaan kiireellisimpiin toimenpiteisiin. Toisaalta asumisneuvontaa pitää pysyä tarjoamaan laaja-alaisesti hyödyntäen asumisneuvojen ammattitaitoa asukkaiden kohtaamisessa, eikä ennaltaehkäisevä, ohjausta ja neuvontaa korostava näkökulma saisi painottua liikaa. Tämä on osittain riskinä, jos asumisneuvonta siirtyy kauemmas sosiaalipalveluista. Järjestöjen panosta voidaan hyödyntää yksittäisten kohderyhmien tavoittamisessa.

Tietoisuuden lisääminen palvelusta. Asumisneuvonnasta tulisi viestiä sekä kuntalaisille että alueen muille viranomaisille mahdollisimman laajasti. Asumisneuvontaa tai vastaavaa palvelua saattaa jo olla alueella tarjolla, mutta sen vaikuttavuus kärsii, jos a) asukas ei osaa hakeutua asiakkaaksi tai b) esimerkiksi hyvinvointialueen sosiaalipalveluiden työntekijät eivät tunne mahdollisuutta tehdä yhteistyötä kunnan tai vuokrataloyhtiön asumisneuvonnan kanssa.

3. Avustukset ja lainsäädäntö

Avustusta myös muille kuin kunnille. Asumisneuvonta-avustukset eivät kaikissa tilanteissa kohdennu tarkoituksenmukaisimmin kunnan kautta, vaikka kunnan onkin tärkeää olla mukana osapuolena kokonaisuudessa. Avustuksen mahdollistaminen myös suoraan hyvinvointialueille, vuokratotalyhteisöille tai järjestöille, samalla kuitenkin edellyttäen avustuksen perusteita vastaavaa kohdentumista, mahdollistaisi erilaisia variaatioita eri toimijoiden kautta. Toisaalta avustusprosentin taso ei välttämättä voisi olla sama kaikille toimijoille, ja esimerkiksi järjestöille omarahoitusosuu-den kokoaminen voi olla mahdotonta.

Avustusten turvaaminen. Avustusten tason putoamisella ennakoidaan olevan suora vaikutus asumisneuvojen määrään, varsinkin tilanteessa, jossa kuntien valtionosuuksiin kohdentuu leikkauksia ja alijäämäiset hyvinvointialueet joutuvat arvioimaan kriittisesti palvelutasoaan. Laajemmassa kuvassa kaikki ei-lakisääteliset palvelut saattavat olla vaarassa. Selkeää ja jatkuvaa rahoitusta toivotaan laajasti. Samalla asumisneuvonnan tiedetään olevan kustannusvaikuttava toimintamalli, mikä käytännössä tarkoittaa, ettei muuhun kuin käynnistämiseen ja kehittämiseen tulisi tarvita avustusta toiminnan toteuttamiseksi vakiintumisen jälkeen. Viestimällä toiminnan vaikuttavuudesta pystytään kannustamaan asumisneuvonnan toteuttajia säilyttämään palvelu, koska sillä on kustannuksia vähentäviä vaikutuksia.

”Aran tuki on elintärkeä monipuolisen asumisneuvonnan vakiintumiselle varsinkin pienemmille paikkakunnille. Aran tuen pienentämissuunnitelmat todennäköisesti vaikuttavat negatiivisesti matalankynnyksen asumisneuvontapalveluiden saatavuuteen.”

4.3

Reflektio seurannan kehittämiseksi

Nyt toteutetussa selvityksessä asumisneuvonnan määritelmä kytkettiin sisällöllisesti avustusehtojen määritelmään. Lisäksi kartoitettiin aiempaa laajemmin vuokranantajien, sosiaalipalveluiden ja järjestöjen tarjoamia osittain saman sisältöisiä neuvontapalveluita. Asumisneuvonnalla ei ole vakiintunutta määritelmää, ja sen sisällöt ja toteuttamistavat vaihtelevat kunnittain. Määritelmään kytkettävä tiedonkeruu tuottaa jossain määrin vaikeasti tulkittavia tuloksia, sillä jokainen vastaaja arvioi omia palveluitaan ja tulkitsee määritelmää suhteessa niihin. Erot tulkinnoissa ovat saattaneet olla huomattaviakin.

Tässä ja edellisessä selvityksessä lähtökohta on ollut pyrkiä tunnistamaan kuntien määrä, joilla palvelua on saatavilla analysoimalla ja tulkitsemalla aineistosta alueen eri vastaajien vastauksia suhteessa toisiinsa. Kun mukana on aiempaa useampia toimijoita, tämä analyysimenetelmä vaikeutuu, sillä vastaajat arvioivat omien palveluidensa lisäksi myös muiden alueen toimijoiden palveluita.

Selvitys antaa kattavan poikkileikkaushetken kokonaiskuvan siitä, missä suuruusluokassa ja laajuudessa erilaisia asumista turvaavia palveluita on tarjolla. Asumisneuvonnan määritelmä on kuitenkin niin lavea, ettei tämän tyyppinen lähestymistapa ole välttämättä luotettava tapahtuneiden muutosten arvioimiseen. Tämän selvityksen havainnot ovat johdonmukaisia siinä, että asumisneuvonta on yleistynyt vähintäänkin jonkin verran. Tarkkaa muutoksen määrää tai sisältöä ei ole kuitenkaan mahdollista arvioida.

Asumisneuvonnan vahvuus on vuokrataloyhtiön, kunnan ja sosiaalipalveluiden yhteistyössä. Tästä johtuen jatkossakin tietoa on syytä kerätä näiltä kaikilta osapuolilta. Välttämättä vastaava laaja-alainen tiedonkeruu ei kuitenkaan ole toimivin tapa, vaan vaihtoehtona voisi olla tarkkarajaisempi erikseen hyvinvointialueille, kunnille ja vuokrataloyhtiöille kohdennettu tiedonkeruu. Toteutushetkellä tämä ei vielä ollut mahdollista, sillä hyvinvointialueilta ei ollut tiedossa soveltuvaa kohderyhmää, ja toisaalta kuntienkin toiminta suhteessa hyvinvointialueeseen on ollut muutoksessa. Samalla tavoite asumisneuvonnan laajentamisesta kaikille kuntalaisille korostaa jatkossa kunnan ja hyvinvointialueen roolia verrattuna vuokrataloyhtiöihin.

Viime kädessä haaste palautuu asumisneuvonnan määrittelyyn ja siihen, mitä halutaan tietää ja selvittää. Jos huomio kytketään aiempaa vahvemmin laajentamisen mahdollistavan avustuksen vaikutuksiin, mahdollinen muotoilu voisi olla nimenomaan kunnille kohdennettuna ”tarjotaanko kuntanne kaikille asukkaille asumisen turvaamiseen tähtäävää neuvontapalvelua?”. Luonnollisesti tähän kysymykseen vastaaminen ei välttämättä samalla tavalla tuota tietoa tarjoamisen tavoista. Joku alueen vastaaja saattaa osata vastata kokonaiskuvasta, joku täsmällisestä sisällöstä ja joku yhteistyöstä vuokrataloyhtiön ja sosiaalipalveluiden kesken, eikä näitä kaikkia ole välttämättä mahdollista tavoittaa samalla selvitysasettelulla. Asumisneuvonta on sekä sisällöllisesti että määrällisesti laajentunut niin paljon, että tietotarpeet sen sisälläkin alkavat eriytyä. Joka tapauksessa lainsäädännön ja toimintaympäristön muutosten vaikutuksia olisi suositeltavaa arvioida uudelleen viimeistään lain viimeisenä toimeenpanovuotena vuonna 2027, jolloin vaikutuksia voidaan havaita pidemmältä aikaväliltä.

LÄHTEET

- Aihinen, Taru, Kortelainen, Jeremias, Luomala, Noora, Oosi, Olli & Pekkala, Henrik (2023), Selvitys häättöjen kustannuksista. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen raportteja 1/2023. Saatavilla: <https://www.ara.fi/download/noname/%7BA4FC7CAD-1068-49DB-A6E2-B504E35B9634%7D/180062>
- Alanärä, Maisa (2021), Kävijöiden kokemuksia Vva ry:n asumisneuvonnasta. Opinnäytetyö. Sosiaalialan tutkinto-ohjelma. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Saatavilla: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/495443/Alanara_Maisa.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (2018) Avustus asumisneuvontatoimintaan, hakuohje 2019. Saatavilla: <https://www.ara.fi/download/noname/%7B16527D4F-C8A4-4641-8329-34420D920F75%7D/177608>
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (2022) Asumisneuvonnan laajentaminen ja kehittäminen. Infotilaisuus 2.5.2022. Saatavilla: <https://www.ara.fi/download/noname/%7B550915AE-D502-4723-846B-25C0066A6776%7D/174580>
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (2022) Mitä asumisneuvonta on? Saatavilla: https://www.ara.fi/fi-FI/Ohjelmat/Asumisneuvonnan_laajentaminen_ja_kehittaminen/Mita_asumisneuvonta_on
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (2023), Asunnottomat 2022. ARAn selvitys 2/2023. Saatavilla: <https://www.ara.fi/download/noname/%7BA3E6CBD0-0A5D-4DDC-96E5-A5DAE2891386%7D/179513>
- Asumisneuvonnan lakisääteistämistä valmistelleen työryhmän loppuraportti 2021. Saatavilla: <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/DownloadProposalAttachment?proposalId=8cc20151-e519-4b2f-bb74-366ddacbbd04&attachmentId=15474>
- Granfelt, Riitta (2022), Asumissosiaalinen työ: asunnottomuudesta irti ja asunnosta kodiksi. Y-säätiö, Helsinki. Saatavilla: <https://ysaatio.fi/wp-content/uploads/2023/02/Asumissosiaalinen-tyo-Granfelt-2022.pdf>
- Helskyaho, Raine, Irjala, Tiina & Timonen, Sari (2020), Neuvokkaasti palveluiden piiriin – asumisneuvonta asumisen mahdollistajana. Asumisneuvontakyselyn yhteenvetoraportti. Verkostokehittäjät 15.4.2020. Saatavilla https://ysaatio.fi/wp-content/uploads/2023/02/Asumisneuvontakysely_Verkostokehittajat_2020_raportti.pdf.
- Katisko, Marja (2013): Maahanmuuttajien asunnottomuus metropolialueella. Teoksessa Hyväri, Susanna & Kainulainen, Sakari (toim.) Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin, s. 111–130. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavilla: <https://core.ac.uk/download/pdf/161421926.pdf>
- Laki asumisneuvonnan tuesta kunnille vuosina 2023–2027, (1036/2022). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20221036>
- Lilja, Taru & Helander, Jaakko (2021), Nuorisoasuntoliiton ja Ohjaamojen välinen yhteistyö – yhteistä ja eriytyvää asumisneuvontaa. Teoksessa Aho ym.: Nuorten asuminen 2020 – kyselytutkimus s.117–124. Ympäristöministeriön julkaisuja 2021:8. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162899/YM_2021_08.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- NAL-kentän käsitteet 2023. Nuorisoasuntoliitto NAL ry.
- Oosi, Olli, Kortelainen, Jeremias, Karinen, Risto, Jauhola, Laura, & Luukkonen, Tuomas (2019). Asumisneuvonta Suomessa. Asumisen rahoittamis- ja kehittämiskeskuksen raportteja, 2/2019. Saatavilla: <https://www.ara.fi/download/noname/%7B96F10A1A-248F-486E-8F83-C2E73186F8AC%7D/146422>
- Pitkänen, Sari, Koramo, Marika, Valtakari, Mikko, & Mäki, Jenni (2023.) Asunnottomuuden yhteistyöohjelman arviointi. Ympäristöministeriön julkaisuja 2023:32.
- Rasilainen, Sina, Kamppila, Vilja & Järvinen, Mirka (2023) Asumisneuvonta-avustus vuodelle 2023. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. 3.11.2022 (diat). Saatavilla: <https://www.ara.fi/download/noname/%7BEA7FF9A0-2FBE-4844-9A3B-FF304174D921%7D/177650>
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2020), Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023: Tavoitteena ikäystävällinen Suomi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:29. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5457-1>
- STEAn avustustietokanta. Viitattu 1.9.2023 < <https://avustukset.stea.fi/> >
- Tykkyläinen, Salla (2017), Asumisneuvonnan vaikutus nuorten itsenäiseen ja vakaaseen asumiseen. Nuorisoasuntoliitto ry. Saatavilla <https://nal.fi/wp-content/uploads/2019/12/Asumisneuvonnan-vaikutus-tutkimus.pdf>
- Viljamaa, Minna (2019), Asumisneuvonnan opas. Vinkkejä ja työkaluja asumisneuvojan työhön. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201903132794>
- Vilkama, Veera (2021), Miten maahan muuttaneiden asunnottomuus poistetaan vuoteen 2027 mennessä pääkaupunkiseudulla? Raportti. Kattotalkoot. 3.6.2021 Saatavilla: https://moniheli.fi/wp-content/uploads/2021/09/Miten-maahanmuuttaneiden-asunnottomuus-poistetaan_raportti.pdf
- Ympäristöministeriö (2016), Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2016–2019. Valtioneuvoston periaatepäätös 9.6.2016. Saatavilla: <https://publish.kuopio.fi/kokous/2017410820-6-1.PDF>
- Ympäristöministeriö (2019), Asunnottomuusohjelmien arviointi. Ohjelmista asunnottomuustyön vakiinnuttamiseen. Ympäristöministeriön julkaisuja 2019:11. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161686/YM_11_2019_Asunnottomuusohjelmien%20arviointi.pdf

Ympäristöministeriö (2021), Asumisneuvonnan lakisääteistämistä valmistelleen työryhmän loppuraportti. 3/2021. Saatavilla: <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/DownloadProposalAttachment?proposalId=8cc20151-e519-4b2f-bb74-366ddacbbd04&attachmentId=15474>

Ympäristöministeriö (2023), Yhteistyöohjelma asunnottomuuden puolittamiseksi vuoteen 2023 mennessä. Saatavilla: https://ym.fi/documents/1410903/38439968/Yhteistyöohjelma_asunnottomuuden_puolittamiseksi-13CB1FE8_D0BA_405B_B1A7_63C9B2A40371-156666.pdf/f674e6e5-de8d-d7c7-5ab4-345e528fe6ca/Yhteistyöohjelma_asunnottomuuden_puolittamiseksi-13CB1FE8_D0BA_405B_B1A7_63C9B2A40371-156666.pdf?t=1603259589356

LIITTEET

Liite 1. Haastatellut organisaatiot

- Kela
- KOVA ry
- Lahden kaupunki
- NAL Nuorisoasuntoliitto ry
- Oulunseudun nuorisoyhdistys ry, Osna
- Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA
- Sosiaali- ja terveysministeriö
- Tampereen kaupunki
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
- Vantaan ja Keravan hyvinvointialue
- Y-Säätiö
- Ympäristöministeriö

Liite 2. Kyselyrunko

Selvitys asumisneuvonnasta Suomessa

Tervetuloa vastaamaan kyselyyn asumisneuvonnasta!

Asumisneuvonnalla tarkoitetaan työtä, jonka tavoitteena on asumisen turvaaminen ennaltaehkäisemällä ja ratkaisemalla asumisen ongelmia sekä opastamalla asumiseen liittyvissä asioissa.

Tällä kyselyllä kartoitamme asumisneuvonnan tai vastaavien palvelujen saatavuutta eri kunnissa ja asumismuodoissa. Kysely on osa Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARAn käynnistämää selvitystä Asumisneuvonnasta Suomessa. Kyselyn toteuttaa Owal Group Oy.

Vastauksia toivomme kaikilta asuntojen omistajilta, kunnan asuntotoimen ja vuokrataloyhtiön edustajilta, kuntien ja hyvinvointialueiden sosiaalipalveluiden edustajilta, asuntosäätiöiltä, järjestöiltä ja muilta vastaavilta organisaatioilta. Pyydämme vastaamaan, vaikka ette järjestäisikään asumisneuvontaa.

Vastaathan kyselyyn viimeistään 31.10. Vastaaminen vie noin 20 minuuttia. Tulokset raportoidaan siten, ettei yksittäistä vastaajaa voida tunnistaa. Tuloksia hyödynnetään asumisneuvontatoiminnan ja -avustuksen kehittämisessä.

Kyselylinkkiä voi välittää eteenpäin, mikäli koette, että joku muu taho soveltuu paremmin vastaanottajaksi. Samasta organisaatiosta voi vastata useampi henkilö. Kysymyksiin tulee vastata ensisijaisesti oman organisaation näkökulmasta, ellei kysymyksessä ole toisin ohjeistettu. Kaikkiin kysymyksiin ei ole pakko vastata. Jos jokin kysymysmuotoilu ei täysin sovi toteuttamaanne asumisneuvontaan, pyydämme tarkentamaan avoimeen kenttään. Osa kysymyksistä koskee joko omaa organisaatiotanne tai aluetanne laajemmin. Voit vastata näistä molempiin tai vain toiseen.

Kiitos yhteistyöstänne!

Taustakysymykset

1. Valitse kuntasi/hyvinvointialueesi pudotusvalikosta: (hyvinvointialueet listan lopussa)

* 2. Mikä seuraavista vastaa parhaiten taustaorganisaatiotasi:

- Kunnan asuntotoimi tai vastaava
- Kunnan omistama vuokrataloyhtiö
- Järjestö, säätiö tai vastaava (myös järjestön omistamat vuokrataloyhtiöt)
- Opiskelija-asuntosäätiö
- Vaparaahoitteinen vuokrataloyhtiö
- Sosiaali- ja terveystieteiden palvelut
- Jokin muu, mikä?

3. Voit tarkentaa, mitä organisaatiota edustat:

4. Mikä on tehtävänimikkeesi?

5. Miten hyvin tunnet asumisneuvontatoimintaa alueellanne?

- Erittäin hyvin
- Melko hyvin
- En hyvin enkä huonosti
- Melko huonosti

- Erittäin huonosti
- En osaa sanoa

Asumisneuvonnan tarjoaminen

Asumisneuvonnalla tarkoitetaan työtä, jonka tavoitteena on asumisen turvaaminen ennaltaehkäisemällä ja ratkaisemalla asumisen ongelmia sekä opastamalla asumiseen liittyvissä asioissa. Tavoitteena on mm. vuokravelkojen, asumisen häiriöiden ja häätöjen vähentäminen. Asumisneuvoja voi auttaa esimerkiksi häätöuhkatilanteissa, vuokratien selvittelyssä tai asunnon hakemisessa. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) on vuodesta 2009 myöntänyt avustusta asumisneuvontatoimintaan. ARA:n avustusta saavaan asumisneuvontatoimintaan eivät kuulu esimerkiksi kotona asumisen tukeminen arjen toiminnoissa, sosiaalityön perustyöhön kuuluva asumisen ohjaus tai usein erityisryhmille kohdistettu asumisohjaus asumisen käytäntöihin.

Asumisneuvonnan toteuttamiseen ja kehittämiseen voi saada ARA:n myöntämää avustusta seuraaviin sisältöihin:

- asumiseen liittyvää talousneuvontaa
- asumisen häiriöihin tai asunnon ylläpitoon liittyvä neuvonta muu asumisen turvaamiseen liittyvä neuvonta
- asukkaan ohjaaminen muiden palvelujen piiriin asumisneuvonnan suunnittelu ja muu kehittäminen

Lisätietoja: Laki asumisneuvonnan tuesta kunnille

* 6. Tarjoatteko asumisen turvaamiseen tähtäävää neuvontapalvelua?

- Täysin tai lähes yllä kuvatun sisällön mukaisesti (palvelu saa tai voisi saada avustusta toiminnan sisällön perusteella)
- Ei täysin yllä kuvatun sisällön mukaisesti, mutta sisältäen osin samoja elementtejä osana sosiaalityön perustyötä
- Ei täysin yllä kuvatun sisällön mukaisesti, mutta sisältäen osin samoja elementtejä vuokranantajan tarjoamana omille vuokralaisille
- Ei täysin yllä kuvatun sisällön mukaisesti, mutta sisältäen osin samoja elementtejä osana järjestötyötä
- Emme tarjoa (siirryt kyselyn loppuun)
- En tiedä

Asumisneuvonnan sijoittuminen

Vastaa sivun kysymyksiin kuvaten alueenne tilannetta kokonaisuutena.

7. Mihin asumisneuvonta on hallinnollisesti sijoitettu kunnassanne / alueellanne (järjestämisvastuu, voit valita useita)?

- Kunnan asuntotoimeen
- Kunnan vuokrataloyhtiöön
- Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalouteen
- Järjestöön
- Johonkin muuhun, mihin (esimerkiksi edellisen yhdistelmä, %-osuudet)?

8. Missä organisaatiossa asumisneuvojat toimivat kunnassanne / alueellanne? (voit valita useita)

- Kunnan asuntotoimessa
- Kunnan vuokrataloyhtiössä
- Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalouteen
- Järjestössä tai muun toimijan toteuttamana ostopalveluna

- Järjestössä tai muun toimijan toteuttamana muutoin kuin ostopalveluna
- Ohjaamossa
- Jossakin muualla, miten (esimerkiksi edellisten yhdistelmä, %-osuudet)?

Asumisneuvonnan kustannukset

Tässä yhteydessä pyydämme kuvaamaan kustannuksia rahoitusvastuun näkökulmasta.

9. Miten asumisneuvonnan kustannukset jakautuvat omassa organisaatiossanne toimivien asumisneuvojen osalta? Vastaa kokonaisluvuilla ilman %-merkkejä siten, että osuudet summautuvat sataan.

- Kunnan asuntotoimi, %
- Kunnan vuokrataloyhtiö, %
- Sosiaali- ja terveystalot (hyvinvointialue), %
- Järjestö, %
- ARAn tuki, %
- Jokin muu taho (täsmennä seuraavaan kenttään, %)

10. Voit tarkentaa, miten rahoitusvastuu on jakautunut organisaatiossanne:

11. Miten asumisneuvonnan kustannukset jakautuvat kunnassanne/alueellanne? (paras arvio) Vastaa kokonaisluvuilla ilman %-merkkejä siten, että osuudet summautuvat sataan.

- Kunnan asuntotoimi, %
- Kunnan vuokrataloyhtiö, %
- Sosiaali- ja terveystalot (hyvinvointialue), %
- Järjestö, %
- ARAn tuki, %
- Jokin muu taho (täsmennä seuraavaan kenttään, %)

12. Voit tarkentaa, miten rahoitusvastuu on jakautunut kunnassanne:

Asumisneuvonta ostopalveluna

13. Jos asumisneuvonta järjestetään ostopalveluna, miten ja kuka palvelua toteuttaa? Mitä toteutukseen sisältyy, ja miten toteutuksesta on sovittu?

Asumisneuvojen määrä

14. Kuinka monta asumisneuvojaa omassa organisaatiossanne toimii? (Omat työntekijät)

- Henkilöä:
- Henkilötyövuotta:

15. Voit täsmentää vastaustasi asumisneuvojienne osalta:

16. Arviosi mukaan, kuinka monta asumisneuvojaa kunnassanne/alueellanne toimii organisaationne ulkopuolella? Älä laske edellä ilmoittamiasi asumisneuvoja tähän mukaan.

- Henkilöä:
- Henkilötyövuotta:

17. Voit täsmentää arviotasi muiden asumisneuvojen määrästä. Missä he toimivat?

Asumisneuvonnan tavoitteet ja historia

18. Mitkä ovat mielestäsi asumisneuvonnan tärkeimpiä tavoitteita?

19. Mistä vuodesta lähtien olette järjestäneet asumisneuvontaa? Voit kuvata myös historiaa.

Asumisneuvonnan sisältö

20. Kenelle teidän tarjoamanne asumisneuvonta on saatavilla? (voit valita useita)

- Kunnan omistaman vuokraloyhtiön asukkaille
- Tiettyjen kunnan ja vapaarahoitteisten vuokraloyhtiöiden asukkaille
- Kunnan kaikille asukkaille
- Jollekin tietylle kohderyhmälle (esim. ikääntyneet, maahanmuuttajat, nuoret), mille?
- Jollekin muulle taholle, mille?

21. Voit tarkentaa vastaustasi:

22. Keille kaikille kuntanne alueella on tarjolla asumisneuvontaa? (voit valita useita)

- Kunnan omistaman vuokraloyhtiön asukkaille
- Tiettyjen kunnan ja vapaarahoitteisten vuokraloyhtiöiden asukkaille
- Kunnan kaikille asukkaille
- Jollekin tietylle kohderyhmälle (esim. ikääntyneet, maahanmuuttajat, nuoret), mille?
- Jollekin muulle taholle, mille?

23. Voit tarkentaa vastaustasi:

24. Miten arvioit seuraavien kohderyhmien saavan asumisneuvontaa kuntanne/hyvinvointialueenne alueella, jos he sellaista tarvitsisivat?

1 = Ei lainkaan 2 3 4 5 = Täysin riittävästi En osaa sanoa

- ARA-vuokra-asukkaat
- Muut vuokra-asukkaat
- Asumisoikeusasukkaat
- Omistusasujat
- Ikääntyneet
- Maahanmuuttajat
- Romanit
- Nuoret
- Rikostaustaiset
- Päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivät
- Asunnottomat
- Muut vähemmistöryhmät
- Jokin muu kohderyhmä, mikä?

Asumisneuvonnan sisältö

25. Kuinka montaa asiakasta asumisneuvontanne palvelee keskimääräisenä kuukautena yhteensä?

- Lyhytaikaista asiakasta (esim. puhelinneuvonta, chat- yhteydenpidot)
- Pitkäaikaista asiakasta (rekisteröidyt asiakkuudet):

26. Miten arvioit oman organisaationne asumisneuvojen työpanoksen vastaavuutta asiakasmääriin ja asiakkaiden tarpeisiin?

- 1 = Asumisneuvoja ei ole
- 2
- 3
- 4= Asumisneuvoja on sopivasti
- 5
- 6
- 7= Asumisneuvoja on liikaa

Voit tarkentaa vastaustasi:

Asumisneuvonnan sisältö

Vastaa sivun kysymyksiin oman organisaationne asumisneuvonnan näkökulmasta.

27. Valitse seuraavista viisi mielestäsi yleisintä syytä asumisneuvontaan hakeutumiselle:

- Vuokranmaksun ongelmat
- Vuokravelka
- Häiritsevä elämä / järjestyshäiriö
- Asunnon huono hoito
- Asunnon vaihto
- Kriisitilanne
- Kulttuurikonflikti
- Naapuririidat
- Asunnottomuus
- Asunnon haku
- Häätöpäätös oikeudesta
- Häätöuhka
- Asumistilanteen tai asumisen tuen selvittely
- Ylisuuri vuokra tulotasoon nähden
- Asumisen opastuksen tarve
- Jokin muu, mikä?

28. Valitse seuraavista viisi yleisintä asumisneuvonnan toimenpidettä:

- Palveluihin ohjaus
- Neuvonta
- Asumistilanteen selvittely
- Taloudellisen tilanteen selvittely
- Vuokranmaksun selvittely
- Asumishäiriöiden selvittely
- Naapuririidan selvittely
- Häädön selvittely
- Kriisitilanteen selvittely
- Asunnon huonon hoidon selvittely
- Asumistilanteen seuranta
- Asumisen opastus
- Neuvottelu vuokranantajan kanssa
- Asunnon hakeminen

- Viranomaisilmoitus
- Jokin muu, mikä?

29. Miten aloitteet asumisneuvonnasta jakautuvat eri toimijoiden kesken? Ts. kenen aloitteesta asumisneuvontatilannetta aletaan hoitaa? Karkea arvio osuudesta, vastaa prosentteina ilman %-merkkiä.

- Aukas itse
- Asumisneuvoja
- Vuokrataloyhtiö
- Sosiaali- ja terveystalvelut
- Kela

30. Miten asumiseen liittyyvä talousneuvonta (ja talousongelmiin liittyyvä verkostotyö) näkyy osana asumisneuvojan työtä?

Asumisneuvonta-avustus

ARA myöntää avustuksia asumisneuvontatoiminnan käynnistämiseen, kehittämiseen ja laajentamiseen. Avustuksia on myönnetty vuodesta 2009 lähtien.

* 31. Saatteko tai oletteko saaneet ARAn avustusta asumisneuvontatoimintaan?

- Olemme saaneet aiemmin
- Saamme tällä hetkellä mutta emme enää
- Emme ole koskaan saaneet
- En osaa sanoa

Voit tarkentaa vastaustasi:

32. Arvioi saamanne avustuksen merkitystä:

1 = Erittäin pieni, vastaavaa olisi tehty myös ilman avustusta – 5 = Erittäin suuri, vastaava ei olisi ollut mahdollista ilman avustusta, Ei koske meitä

- Asumisneuvontatoiminnan käynnistämiseen
- Asumisneuvontatoiminnan kehittämiseen
- Asumisneuvontatoiminnan laajentamiseen
- Asumisneuvontatoiminnan tuottamiseen
- Voit halutessasi täsmentää vastaustasi:

Laki asumisneuvonnan tuesta kunnille

33. Miten arvioit vuonna 2023 voimaan tuleen lain vaikutusta kunnassanne/alueellanne? ([Laki asumisneuvonnan tuesta kunnille vuosina 2023–2027](#))

1 = Ei vaikutusta – 5 = Erittäin suuri positiivinen vaikutus, En osaa sanoa

- Asumisneuvontatoiminnan käynnistäminen
- Uusia sisältöjä asumisneuvontaan
- Asumisneuvonnan tarjoaminen aiempaa laajemmin
- Asumisneuvonnan tarjoaminen asuinmuodosta riippumatta
- Asumisneuvonnan koordinaatio
- Asumisneuvonnan verkostomainen toiminta
- Asumisneuvonnan tarjoaminen erityisesti tarvitseville ryhmille
- Voit halutessasi täsmentää vastaustasi:

34. Onko muutoksella ollut negatiivisia vaikutuksia?

- Ei
- Kyllä, mitä?

Asumisneuvonnan vaikutukset

35. Arvioi seuraavia väittämiä omien kokemustesi perusteella:

1= Täysin eri mieltä – 5= Täysin samaa mieltä, En osaa sanoa

- Asumisneuvonnalla voidaan vähentää vuokratvelkojen syntymistä
- Asumisneuvonnalla voidaan vähentää häiriökäyttäytymistä
- Asumisneuvonnalla voidaan parantaa asuinalueiden turvallisuutta
- Asumisneuvonnalla voidaan ehkäistä häättöjä
- Asumisneuvonta ehkäisee asunnottomuutta
- Asumisneuvonnan järjestäminen on vähentänyt asunnottomuutta
- Asumisneuvonnan järjestäminen on taloudellisesti kannattavaa
- Asumisneuvonnalla voidaan parantaa romanien tilannetta asuntomarkkinoilla

36. Mitä hyviä asumisneuvonnan toimintamalleja tai käytäntöjä haluaisitte nostaa esille?

Toimintaympäristö

37. Arvioi asumisneuvonnan toimintaympäristön muuttumista viimeisen kolmen vuoden aikana:

1= Tilanne on heikentynyt, Tilanne on pysynyt ennallaan, Tilanne on parantunut, En osaa sanoa

- Vuokratvelkasaatavien määrä
- Häättöjen määrä
- Kohtuuhintaisten asuntojen saatavuus
- Asumiseen liittyvät kustannukset (esim. sähkö, lämmitys)
- Asumisen tuen vastaavuus tuen tarpeisiin
- Muiden sosiaaliturvien vastaavuus tarpeisiin
- Nuorten tilanne asuntomarkkinoilla
- Maahanmuuttajien tilanne asuntomarkkinoilla
- Ikääntyneiden pärjääminen kotona

Voit tarkentaa vastaustasi:

38. Miten arvioit toimintaympäristön kehittyvän tästä eteenpäin yllä mainittujen teemojen osalta?

Asumisneuvonta osana sosiaalityötä hyvinvointialueella

39. Voit vielä kuvata tarkemmin hyvinvointialueen roolia asumisneuvonnassa. Mitä siihen kuuluu, mihin se on sijoitettu hallinnollisesti ja ketkä toteuttavat sitä?

40. Miten yhteistyö kunnan ja/tai kunnan vuokratyöyhtiöiden kanssa toimii?

41. Millaisia vaikutuksia asumisneuvonnan siirtymisellä hyvinvointialueelle on ollut käytännön työhön?

42. Onko rajapinta asumisneuvonnan ja sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden välillä selkeä?

Asumisneuvonta osana järjestön työtä

43. Voit vielä kuvata tarkemmin osana järjestön työtä toteutettavaa asumisneuvontaa. Mitä siihen kuuluu, mihin se on sijoitettu hallinnollisesti ja ketkä toteuttavat sitä?

44. Miten yhteistyö kunnan ja/tai kunnan vuokrataloyhtiöiden kanssa toimii? (jos relevantti)

Asumisneuvonnan tulevaisuus

45. Mitkä ovat tärkeimpiä asumisneuvonnan kehittämistarpeita?

46. Onko omassa organisaatiossanne kehittämissuunnitelmia asumisneuvontaan liittyen? Millaisia?

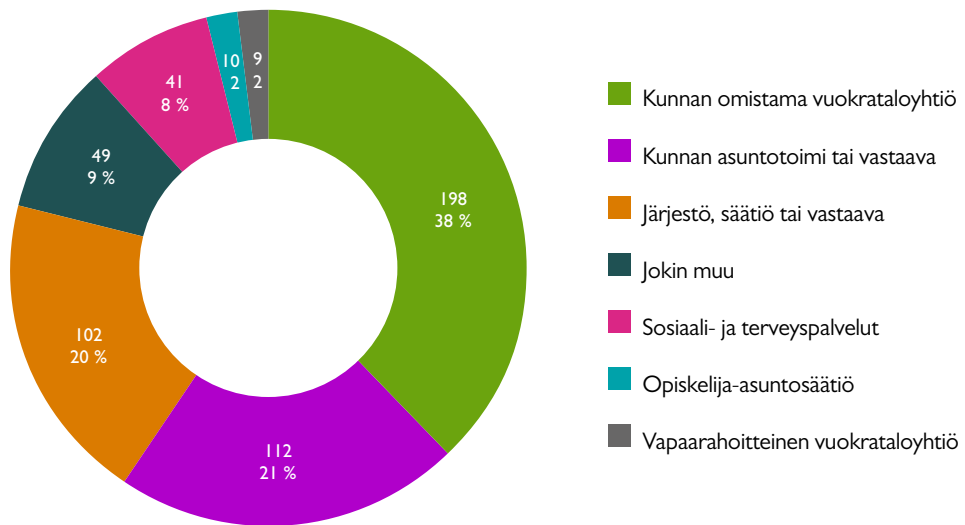
47. Muita kommentteja tai terveisiä:

Kiitos vastauksistasi!

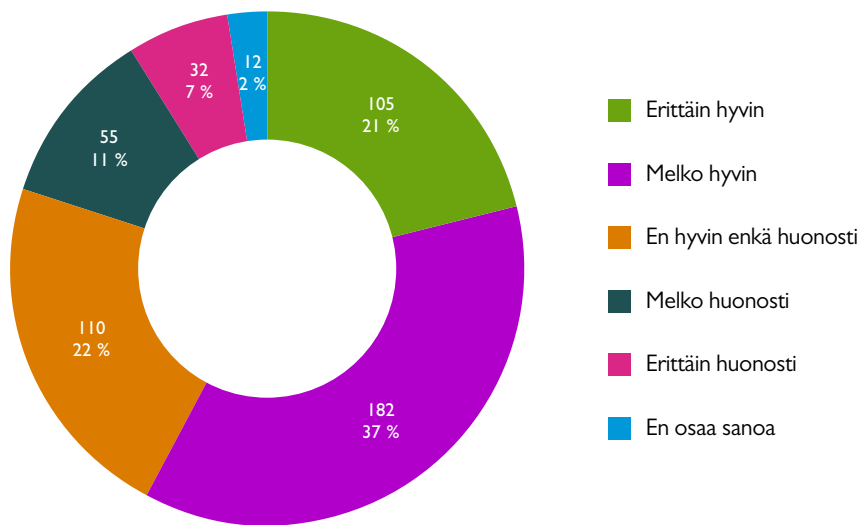
Liite 3. Kyselyn taustakysymysten jakaumat

Vastaajien kunta (n= 432)		Vastaajien kunta (n= 432)		Vastaajien kunta (n= 432)		Vastaajien kunta (n= 432)	
Helsinki	26	Alavus	2	Salo	2	Leppävirta	1
Tampere	15	Aura	2	Seinäjoki	2	Lieksa	1
Turku	13	Enonkoski	2	Sievi	2	Lieto	1
Jyväskylä	10	Halsua	2	Siikainen	2	Liminka	1
Vaasa	8	Hanko	2	Siilinjärvi	2	Loviisa	1
Kokkola	7	Hyrnsalmi	2	Sodankylä	2	Luumäki	1
Heinola	6	Ii	2	Somero	2	Marttila	1
Kuopio	6	Isokyrö	2	Teuva	2	Muhos	1
Oulu	6	Joroinen	2	Tuusula	2	Nivala	1
Taipaasaari	6	Jämsä	2	Tyrnävä	2	Oulainen	1
Espoo	5	Järvenpää	2	Utajärvi	2	Paltamo	1
Hämeenlinna	5	Kajaani	2	Uurainen	2	Parainen	1
Iisalmi	5	Kangasala	2	Vaala	2	Pertunmaa	1
Haapajarvi	4	Kemijärvi	2	Varkaus	2	Pieksämäki	1
Hyvinkää	4	Kiuruvesi	2	Virrat	2	Pielavesi	1
Janakkala	4	Kolari	2	Äänekoski	2	Pietarsaari	1
Joensuu	4	Kruunupyy	2	Akaa	1	Polvijärvi	1
Kemi	4	Kuortane	2	Asikkala	1	Puumala	1
Kempele	4	Kurikka	2	Askola	1	Pälkäne	1
Kerava	4	Laihia	2	Enontekiö	1	Pöytyä	1
Naantali	4	Lappeenranta	2	Evijärvi	1	Raisio	1
Pori	4	Lempäälä	2	Hattula	1	Rautjärvi	1
Savonlinna	4	Liperi	2	Hausjärvi	1	Ruovesi	1
Tornio	4	Masku	2	Ikaalinen	1	Sauvo	1
Uusikaupunki	4	Miehikkälä	2	Ilmajoki	1	Siikajoki	1
Hamina	3	Mikkeli	2	Ilomantsi	1	Siikalatva	1
Humppila	3	Multia	2	Imatra	1	Soini	1
Hämeenkyrö	3	Muurame	2	Isojoki	1	Sonkajärvi	1
Inari	3	Mäntsälä	2	Jokioinen	1	Suonenjoki	1
Juva	3	Mänttä-Vilppula	2	Juuka	1	Taivalkoski	1
Kalajoki	3	Mäntyharju	2	Kaarina	1	Tammela	1
Kauhajoki	3	Nokia	2	Kangasniemi	1	Tervo	1
Kotka	3	Orimattila	2	Kankaanpää	1	Tervola	1
Kouvola	3	Parikkala	2	Karvia	1	Tohmajärvi	1
Lahti	3	Parkano	2	Kauhava	1	Toholampi	1
Lohja	3	Pello	2	Kauniainen	1	Urjala	1
Nurmijärvi	3	Petäjävesi	2	Kaustinen	1	Uusikaarlepyy	1
Porvoo	3	Pihtipudas	2	Keuruu	1	Valkeakoski	1
Rauma	3	Pudasjärvi	2	Kihniö	1	Veteli	1
Rautalampi	3	Pyhtää	2	Kitee	1	Vimpeli	1
Riihimäki	3	Raahe	2	Kittilä	1	Virolahti	1
Simo	3	Raasepori	2	Kontiolahti	1	Ylöjärvi	1
Sipoo	3	Rantasalmi	2	Kuusamo	1	Ypäjä	1
Sotkamo	3	Ranua	2	Kärsämäki	1	Ähtäri	1
Suomussalmi	3	Reisjärvi	2	Laitila	1		
Vantaa	3	Rovaniemi	2	Laukaa	1		
Alajärvi	2	Ruokolahti	2	Lemi	1		

Vastaajien taustaorganisaatio
(n= 521)

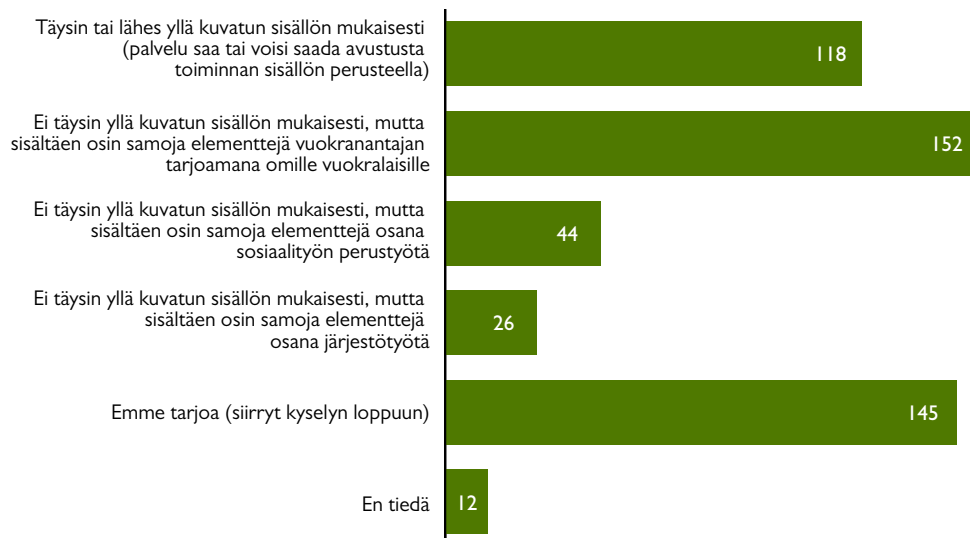

Miten hyvin tunnet asumisneuvontatoimintaa alueellanne?
(n= 496)

Tarjoatteko asumisen turvaamiseen tähtäävää neuvontapalvelua?

(n= 497) (kaikki vastaajat)

KUVAILEHTI

Julkaisija	Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA)			Julkaisuaika Tammikuu 2024
Tekijä(t)	Jeremias Kortelainen, Taru Aihinen, Nella Koivula, Tiina Irjala, Olli Oosi (Owal Group Oy)			
Julkaisun nimi	Asumisneuvonta Suomessa 2023			
Julkaisusarjan nimi ja numero	Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen raportteja 1 2024			
Julkaisun teema				
Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut				
Tiivistelmä	Asumisneuvonnalla tarkoitetaan työtä, jonka tavoitteena on asumisen turvaaminen ennaltaehkäisemällä ja ratkaisemalla asumisen ongelmia sekä opastamalla asumiseen liittyvissä asioissa. Aikaisemmissa selvityksissä asumisneuvonnan on todettu olevan tehokas keino ennaltaehkäistä asunnottomuutta ja vähentää vuokratulojen, asumisen häiriöiden ja häätöjen määrää, sillä sen avulla asumisen ongelmiin voidaan puuttua varhaisessa vaiheessa. Asumisneuvonnalla on tärkeä rooli myös asuinviihtyvyyden edistämässä ja se on kustannustehokas tapa saavuttaa taloudellisia hyötyjä kunnille, vuokratilayhtiöille ja valtioille. Selvityksessä tarkastellaan asumisneuvonnan tilannekuvaa Suomessa vuonna 2023. Selvityksen tarkoituksena on päivittää vuoden 2019 Asumisneuvonta Suomessa -raportin havaintoja ja koota ajantasaista tietoa etenkin muuttuneiden toimintaympäristöjen, työn sisällön ja kohderyhmien näkökulmasta. Kyselyvastausten mukaan vähintään 61 kunnassa järjestetään Aran määritelmän mukaista asumisneuvontaa. Näiden lisäksi 83 kunnassa järjestetään asumisneuvontaa osin saman sisältöisenä osana vuokratilayhtiön toimintaa, osana hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystaluiden tai järjestön toimintaa. Kyselyyn vastanneista 191 kunnasta 47 eli noin neljäsosa ei tarjoa minkäänlaista asumisneuvontaa. Asumisneuvontaa tarjoavat kunnat ovat jakautuneet maantieteellisesti melko tasaisesti ja asumisneuvontaa tarjotaan eri kokoisissa kunnissa. Asumisneuvonnan saatavuus kuitenkin vaihtelee yhä paljon alueittain ja kunta-kohtaisesti. Aran mukaisen asumisneuvonnan järjestäminen on sitä yleisempää, mitä suuremmasta kunnasta on kyse. Kunnat, joissa ei järjestetä lainkaan asumisneuvontaa ovat pieniä tai keskisuuria kuntia. Täysin tai lähes ARAn määritelmän mukaista asumisneuvontaa tarjoavissa kunnissa työskentelee yhteensä arviolta 169 asumisneuvojaa. Kyselyyn vastanneissa kunnissa toimii näiden lisäksi 104 asumisen ohjausta tekevää työntekijää. Noin kolmessa neljäsosaa asumisneuvontaa järjestävistä kunnista asumisneuvontaa tekee yksi henkilö. Asumisneuvonnan tärkeimmäksi tavoitteeksi määritellään asumisen turvaaminen ratkaisemalla asumisen ongelmia sekä häätöjen ja asunnottomuuden ennaltaehkäiseminen. Vastauksissa painottui asumisneuvonnan rooli ennaltaehkäisevänä ja varhaisena puuttumisena erilaisiin asumisen ongelmiin. Muita vastaajien mainitsemia tavoitteita ovat asumisen taitojen ja tietojen vahvistaminen, kohtuullisen hyvän asunolojen turvaaminen, asunnon ylläpitoon, asumisen häiriöiden ja naapuririitoihin liittyvien ongelmien ratkaiseminen, asukkaiden ohjaaminen oikeiden palvelujen ja tukien piiriin sekä yhteistyö eri viranomaisien kanssa. Aikaisemman selvityksen tavoin vastauksissa korostui maksuhäiriöihin ja vuokratulojen liittyvät näkökulmat. Noin 90 prosenttia vastaajista arvioi, että asumisneuvolla pystytään vähentämään vuokratulojen syntymistä sekä ehkäisemään häätöjä. Asumisneuvonnan järjestäminen koettiin taloudellisesti kannattavana.			
Asiasanat	asuminen, vuokra-asuminen, neuvonta			
Rahoittaja/ toimeksiantaja	Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (Ara)			
	ISBN (nid.)	ISBN 978-952-7552-01-8 (PDF)	ISSN (pain.)	ISSN 1797-5514 (verkkoi.)
	Sivuja 62	Kieli suomi	Luottamuksellisuus julkinen	Hinta (sis. alv 8 %)
Julkaisun myynti/ jakaja	Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus Ara Email: kirjasto.ara@ara.fi www.ara.fi/julkaisut			
Julkaisun kustantaja	Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (Ara)			
Painopaikka ja -aika				

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (ARA)			Annonseringstid Januari 2024
Utfärdare	Jeremias Kortelainen, Taru Aihinen, Nella Koivula, Tiina Irjala, Olli Oosi (Owal Group Oy)			
Publikationens namn	Boenderådgivning i Finland 2023			
Publikationsseriens namn och nummer	Rapporter från Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet I 2024.			
Publikationens tema				
Publikationens delar / andra publikationer inom samma projekt				
Sammanfattning	Med boenderådgivning avses arbete vars mål är att trygga boendet genom att förebygga och lösa problem med boendet samt ge rådgivning i boenderelaterade ärenden. I tidigare utredningar har boenderådgivning konstaterats vara ett effektivt sätt att förebygga bostadslöshet och minska antalet hyresskulder, störningar i boendet och vräkningar, eftersom man med hjälp av rådgivningen kan ingripa i problem med boendet i ett tidigt skede. Boenderådgivningen har också en viktig roll i främjandet av boendetrivseln och är ett kostnadseffektivt sätt att uppnå ekonomisk vinning för kommuner, hyreshusbolag och staten. I utredningen granskas boenderådgivningens lägesbild i Finland 2023. Syftet med utredningen är att uppdatera observationerna i rapporten Boenderådgivning i Finland 2019 och sammanställa aktuell information särskilt från förändrade verksamhetsmiljöers, arbetsinnehållets och målgruppers synvinkel. Enligt enkätsvaren ordnas boenderådgivning enligt Aras definition i minst 61 kommuner. Utöver dessa ordnas boenderådgivning delvis med samma innehåll i 83 kommuner som en del av hyreshusbolagets verksamhet, som en del av verksamheten för välfärdsområdets social- och hälsovårdstjänster eller föreningens verksamhet. Av de 191 kommuner som svarade på enkäten erbjuder 47, det vill säga cirka en fjärdedel, ingen boenderådgivning. Kommunerna som erbjuder boenderådgivning är geografiskt ganska jämnt fördelade och boenderådgivning erbjuds i kommuner av olika storlek. Tillgången till boenderådgivning varierar dock fortfarande mycket mellan olika områden och kommuner. Ju större kommun det handlar om desto vanligare är det att ordna boenderådgivning i enlighet med Ara. Kommuner där det inte alls ordnas boenderådgivning är små eller medelstora kommuner. I kommuner som erbjuder boenderådgivning helt eller nästan enligt Aras definition arbetar uppskattningsvis 169 boenderådgivare. I de kommuner som svarade på enkäten finns utöver dessa 104 anställda som arbetar med handledning av boende. I cirka tre fjärdedelar av kommunerna som ordnar boenderådgivning görs boenderådgivning av en person. Det viktigaste målet för boenderådgivningen är att trygga boendet genom att lösa problem med boendet samt att förebygga vräkning och bostadslöshet. I svaren betonades boenderådgivningens roll som en som förebygger och tidigt ingriper i olika problem med boendet. Andra målsättningar som respondenterna nämnde är färdigheter och kunskap i boende, att trygga skälig goda boendeförhållanden, att lösa problem i anslutning till underhåll av bostaden, störningar i boendet och granntvister; att styra invånarna till rätt tjänster och stöd samt att samarbeta med olika myndigheter. Liksom i den tidigare utredningen betonades synvinklar i anslutning till betalningssvårigheter och hyresskulder. Cirka 90 procent av respondenterna bedömde att man med boenderådgivning kan minska uppkomsten av hyresskulder och förebygga vräkningar. Anordnandet av boenderådgivning upplevdes vara ekonomiskt effektivt.			
Ämnesord	boende, att bo i hyresbostad, rådgivning			
Finansiär/uppdragsgivare	Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (ARA)			
	ISBN (hft.)	ISBN 978-952-7552-01-8 (PDF)	ISSN (print)	ISSN 1797-5514 (online)
	Sidantal 62	Språk finska	Offentlighet offentlig	Pris (inneh. moms 8 %)
Publikationens försäljning/distributör	Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet ARA E-post: kirjasto.ara@ara.fi www.ara.fi/julkaisut			
Publikationens förläggare	Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (ARA)			
Tryckeri/tryckningsort -år				

Asumisneuvonnalla tarkoitetaan työtä, jonka tavoitteena on asumisen turvaaminen ennaltaehkäisemällä ja ratkaisemalla asumisen ongelmia sekä opastamalla asumiseen liittyvissä asioissa.

Asumisneuvontaa tarjotaan nyt useammalla paikkakunnalla ja laajemmalle asiakaskunnalle kuin edellisen selvityksen aikaan vuonna 2019. Viidessä vuodessa ymmärrys asumisneuvonnasta on selvästi lisääntynyt.

Asumisneuvonnan saatavuus kuitenkin vaihtelee yhä paljon alueittain ja kuntakohtaisesti.

ara

Asumisen rahoitus-
ja kehittämiskeskus